

**PROGRAM HOSPODÁRSKEHO
A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE
SLOVENSKE ŽARMOTY
NA ROKY 2024-2030**

2024

Názov dokumentu:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Slovenské Ďarmoty na roky 2024-2030

Územné vymedzenie: Obec Slovenské Ďarmoty

Spracovateľ: Mgr. Denisa Árvayová, MBA

Dátum schválenia obecným zastupiteľstvom:

Verzia: 1.0

Obsah

1. Úvod	4
2. Analytická časť	5
2.1. Analýza vnútorného prostredia	5
2.1.1. História obce.....	5
2.1.2. Geografická poloha.....	7
2.1.3. Prírodná a environmentálna charakteristika.....	8
2.1.4. Demografická charakteristika obce.....	16
2.1.5. Dopravná infraštruktúra	21
2.1.6. Základná infraštruktúra	23
2.1.7. Občianska vybavenosť v obci	26
2.1.8. Hospodáranie obce	33
2.1.9. Potreby obyvateľov	34
2.2. Vonkajšie prostredie a spoločenské trendy	36
2.3. SWOT analýza	37
3. Strategicko-programová časť	40
3.1. Vízia obce Slovenské Ďarmoty do r. 2030	40
3.2. Ciele a priority rozvoja	40
3.3. Merateľné indikátory dosahovania cieľov	45
4. Realizačno-finančná časť	47
4.1. Zásobník projektov.....	47
4.2. Akčný plán	47
4.3. Monitorovanie a vyhodnocovanie PHRSR	48
4.4. Spôsob aktualizácie PHRSR	48
Použité informačné zdroje	50
Príloha č.1: Zásobník projektových zámerov obce	52

1. ÚVOD

Obec je v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja subjektom, ktorý je povinný participovať na rozvoji sociálnych, hospodárskych, kultúrnych a environmentálnych procesov a vzťahov, ktoré v nej prebiehajú a ktoré prispievajú k zvyšovaniu jej konkurencieschopnosti, trvalému hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju i k vyrovnávaniu hospodárskych rozdielov a sociálnych rozdielov medzi regiónmi.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (ďalej aj ako „PHRSR“) je strednodobým rozvojovým dokumentom v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z o podpore regionálneho rozvoja a je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v Národnej stratégii regionálneho rozvoja, pričom zohľadňuje ciele a priority ustanovené v programe rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja a je vypracovaný podľa záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie Slovenské Ďarmoty.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Slovenské Ďarmoty na roky 2024 – 2030 je pre obec spolu s územným plánom základným rozvojovým dokumentom, ktorý reflektuje súčasnú hospodársko-sociálnu a environmentálnu situáciu v obci, doterajšie trendy vývoja miestnej spoločnosti, očakávaný (prognózovaný) vývoj ako aj názory obyvateľov a volených a výkonných reprezentantov obce Slovenské Ďarmoty.

PHRSR obce Slovenské Ďarmoty má byť živý dokument, ktorý reflektuje postupný vývoj v obci a na základe poznatkov z praxe a aktuálnych výziev či potrieb je vhodné ho priebežne vyhodnocovať a v prípade potreby aj aktualizovať.

Cieľom PHRSR nie je byť všeobjímajúcim dokumentom s vyčerpávajúcou analýzou všetkých parametrov stavu obce a návrhom všetkých možných investičných aktivít v obci vrátane bežnej údržby a starostlivosti o verejné priestranstvá. Zámerom PHRSR je na základe vybraných analytických dát poukázať na najvýznamnejšie výzvy, potreby a príležitosti rozvoja obce a stanoviť hlavné priority a ciele systémového rozvoja obce v strednodobom horizonte. Z dôvodu limitovaných finančných, ale i personálnych kapacít samosprávy nie je efektívne ani realistické stanovenie priveľkého počtu priorít a cieľov, ale potrebné je zamerať sa na najvýznamnejšie potreby a príležitosti obce na základe inteligentnej (smart) špecializácie obce.

PHRSR obce Slovenské Ďarmoty na r. 2024-2030 sa skladá z troch hlavných častí:

- analytická časť.
- strategicko-programová časť.
- realizačno-finančná časť.

2. ANALYTICKÁ ČASŤ

Analytická časť PHRSR obce Slovenské Ďarmoty 2024 – 2030 obsahuje analýzu vnútorného a vonkajšieho prostredia rozčlenenú do jednotlivých oblastí, analýzu silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození pre rast a rozvoj daného územia ako aj identifikáciu hlavných vonkajších faktorov rozvoja územia a analýzu vplyvu vonkajšieho prostredia na vývoj situácie v území.

2.1. Analýza vnútorného prostredia

2.1.1. História obce

Obec Slovenské Ďarmoty vznikla v roku 1919 odčlenením časti Újtelep od Balašských Ďarmôt, po vzniku prvej československej republiky, ktorej južnú hranicu tvorí rieka Ipel'. Prví obyvatelia obce, známej prevažne vinohradníckou činnosťou, odkupovali vinice, v ktorých bývali, od Maďarov. Z tohto dôvodu boli obyvatelia prezývaní po maďarsky ako tzv. "pincések". Po osamostatnení sa, obec si ponechala názov "Ďarmoty" a doplnila ju o pomenovanie "Slovenské".

Dejiny obce sú úzko späté s dejinami susedného mesta Balassagyarmat, ktoré bolo bývalým župným sídlom Novohradskej župy. Samotná obec Slovenské Ďarmoty vznikla v rokoch 1919-1920, spolu so vznikom prvej Československej republiky.

Praveké dejiny zanechali na tomto okolí bohaté náleziská. Okolie obce bolo obývané už v dobe neolitu. Počas archeologických výskumov tu identifikovali odborníci nálezy volútovej kultúry. Strategická poloha, ktorá umožňuje stretnutie hory s nížinou, predestinovala vývoj aj v ďalších etapách histórie obce.

V dobe neolitikum údolie Ipľa obývali ľudia, ktorí sú zaradovaní do lengyelskej kultúry. Po tejto dobe nasleduje doba bronzová, počas ktorej v Novohrade rozkvitla kultúra pilinská a na to nadväzujúca kyjatická kultúra.

Brod cez rieku Ipeľ a cez neho vedúce obchodné cesty, predurčili významnú úlohu obce i v dobe halštatskej, laténskej a rímskej. Počas sťahovania národov, koncom 9. a začiatkom 10. storočia nášho letopočtu sa tu usadili maďarské kmene s názvom Gyarmat, Kürt, Keszi a Kér. Tieto mená sa dodnes zachovali v názvoch niektorých obcí. Vývoj mestskej časti terajších Slovenských Ďarmôt počas stredoveku až po novodobé dejiny charakterizovalo poľnohospodárstvo, najmä vinohradníctvo. V mestskej časti sa nachádzali vinné pivnice občanov z Balašských Ďarmôt (Balassagyarmatu).

Slovenské Ďarmoty boli do roku 1919 -1920 súčasťou mesta Balassagyarmat a až po uzavretí Trianonskej mierovej zmluvy vznikla z časti Balassagyarmatu samostatná pohraničná obec Slovenské Ďarmoty. Nadmorská výška obce, ležiacej na pravom brehu Ipľa, (142 m nad morom v strede obce a 138 - 265 m nad morom v chotári) predestinuje poľnohospodársky a vinohradnícky charakter tejto lokality.

Ráz obce, nadobudnutý počas samostatných dejín, sa zachoval do dnešných dní. Z novodobej histórie je možné pripomenúť štrajky poľnohospodárskych pracovníkov z roku 1923 a 1929.

Počas rokov 1938 – 1944 bola obec pripojená k Maďarsku. Po oslobodení tu znovu zriadili hraničný priechod do Maďarska. V roku 1949 bolo založené JRD, ktoré bolo v roku 1964 začlenené do Štátneho majetku.

Iliašov je osada, ktorá je časťou obce Slovenské Ďarmoty, pôvodne to však bola samostatná obec pod názvom Éliásfalva. V roku 1290 sa pod názvom Elvasfalua ju spomínajú ako súčasť Gyarmatu. Je málo údajov z histórie tejto osady, v čase tureckých vojen vyhynulo jej obyvateľstvo. V polovici 18. storočia sa sem nasťahovalo znova niekoľko rodín. Prvá písomná zmienka o Iliášove je z roku 1323.

Historický vývoj názvu obce

Názov obce bol odvodený od názvu zemepánskeho mestečka Balassiovcov – Balassagyarmat (Balašské Ďarmoty).

Slovenské Ďarmoty	Újtelep, Slovenské Ďarmoty
-------------------	----------------------------

Symboly obce

<p>Slovenské Ďarmoty</p> 	<p>Erb obce – v modrom štíte zo zeleného vrška vyrastajúca strieborná trojľalia na zlatej stopke, stredný kvet s tyčinkami</p> <p>Vlajka obce – Vlajka obce je z piatich pruhov nerovnakej šírky s farbami zelená, modrá, biela, modrá a zelená, ukončená tromi cípmi.</p> <p>Symboly obce Slovenské Ďarmoty sú zaevidované v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod signatúrou S – 50/2007.</p>
---	--

2.1.2. Geografická poloha

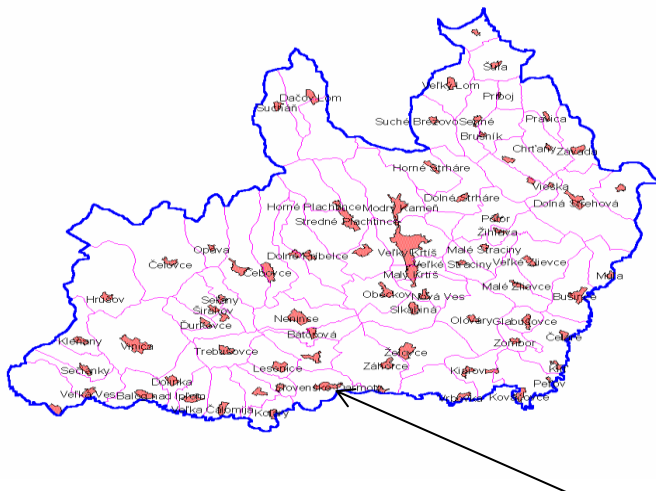
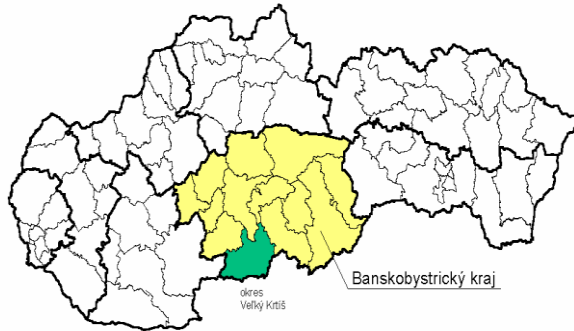
Záujmové územie predstavuje katastrálne územie obce Slovenské Ďarmoty. Obec Slovenské Ďarmoty leží medzi geografickými súradnicami 48° 49' 54" severnej šírky a 20° 59' 36" východnej dĺžky, v nadmorskej výške 270 m n. m.

Obec Slovenské Ďarmoty sa nachádza v južnej časti okresu Veľký Krtíš cca 17 km od okresného sídla. K obci patrí miestna časť Iliášov. Obec vznikla odčlenením časti Újtelep a osád Iliášov a Cerina ležiacich na pravom brehu Ipľa od mesta Balassagyarmat. Zo severu susedí s obcou Opatovská Nová Ves, z východu s obcou Záhorce zo západu s obcou Koláre a z juhu s maďarským mestom Balašské Ďarmoty, oddelené hraničným prechodom. S okresným mestom sú Slovenské Ďarmoty spojené cestou II. triedy č. 527, ktorá prechádza obcou do Maďarska. Výmera katastrálneho územia je 1004 ha a v r.2006 mala obec 538 obyvateľov.

Z hľadiska územnosprávneho členenia patrí obec na úrovni NUTS IV do okresu Veľký Krtíš a na úrovni NUTS III do Banskobystrického samosprávneho kraja. Na západe susedí s obcou Koláre, na severe až severovýchode s obcou Opatovská Nová Ves a juhovýchodnú až južnú hranicu obce tvorí hranica s Maďarskou republikou a mesto Balassagyarmat, východe susedí s obcou Záhorce.

Obec Slovenské Ďarmoty sa rozkladá na ploche 10,4 km² a s počtom obyvateľov 530 (ŠÚ SR, 31.12. 2021) sa z hľadiska veľkostného členenia zaraďuje k malým obci

**Poloha v rámci Slovenska
a Banskobystrického samosprávneho kraja**

**Poloha v rámci okresu Veľký
Krtíš**

2.1.3. Prírodná a environmentálna charakteristika

Geologické a geomorfologické podmienky

Obec leží v Ipeľskej kotline na pravom brehu Ipeľa. Nadmorská výška v strede obce je 142 m n. m. a v chotári 138–265 m n. m. Južná časť chotára je na mokrej, zaplavovanej nive Ipeľa, severná na vyšších terasách a na plochých členitých chrbtoch z mlado treťohorných uloženín spadajúcich prudkými svahmi k nive Ipeľa a Čahovského potoka. Najvyššie položeným miestom v katastri obce je vrch Čikmán (265 m n.m.). Okolie obce lemuje Biely vrch, ktorý predstavuje chránené územie.

Ipeľ pramení vo Veporských vrchoch a do Dunaja sa vlieva pri Szobe. Po vrchnokriedovom vyvrásnení Západných Karpát, začala koncom oligocénu Ipeľská, Lučenská a Rimavská

kotlina poklesávať, následkom čoho sem preniklo more. More pretrvávalo najdlhšie v Ipeľskej kotline. Stiahlo sa len v miocéne, kedy sa čoraz častejšie začali prejavovať účinky andezitového vulkanizmu. Po jeho utíšení vytvárali rieky a potoky široké aluviálne nivy a postupne urovnali reliéf. Po vzniku stredohorskej rovne nastala nová tektonická aktivita. V prvom štádiu vznikli úzke a hlboké doliny typu „V“. Doliny sa rozširovali, postupne sa vytvorila nová erózna úroveň. Neskôr už Ipeľ nevedel prekonať intenzívne sa dvíhajúce hrebene a pri Holiči zmenil smer na juhozápad a vytvoril si koryto približne v dnešných úsekoch. Na strednom a dolnom toku Ipeľ často menil koryto následkom čoho sa na nive často vyskytovali mŕtve ramená. Po regulácii toku ich nájdeme už len ojedinele.

Pedológia

Ipeľská kotlina je z veľkej časti budovaná nespevnenými alebo málo spevnenými horninami. Po vyvrásnení Západných Tatier bolo podobne ako ostatné medzihorské panvy aj územie Ipeľskej kotliny zaliate morom. Vzniknuté sedimenty sú uložené približne vodorovne, už bez vrásnenia. More od priestoru Ipeľskej kotliny preniklo od juhu v najvyššom oligocéne a po niekoľkých čiastočných ústupoch pretrvávalo až do stredného miocénu. Z obdobia vrchného oligocénu a spodného miocénu pochádzajú slienité prachovce, íly s piesčitými polohami a piesky, ktoré tvoria prevažnú časť výplne Ipeľskej kotliny. Zo štvrt'ohôr sa zachovala hlavne sústava riečnych terás Ipeľskej kotliny.

Spolupôsobením klimatických pomerov, charakteru reliéfu územia a geologickým vývojom sú determinované genetické vlastnosti pôd, ich zrnitosť, skeletnosť a hĺbka pôdneho profilu. V riešenom území prevládajú rôzne typy hnedých pôd (hnedozeme, ilimerizované pôdy).

Klíma

Ipeľská kotlina je podľa priemerných ročných teplôt $+9^{\circ}\text{C}$ teplou oblasťou. Najchladnejším mesiacom je január s priemernou teplotou $-3,4^{\circ}\text{C}$, najteplejším mesiacom je júl s priemernou teplotou $+20,2^{\circ}\text{C}$. V riešenom území sa vyskytuje klimatický okrsok A3 – teplý, mierne suchý, s miernou zimou. Ipeľská kotlina je relatívne suchá, priemerný ročný úhrn zrážok je 600 mm.

Priemerné mesačné a ročné teploty vzduchu (°C)

Mesiac	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Rok
(°C)	-3,4	-1,3	3,8	9,9	15,0	18,4	20,2	25,1	15,1	9,1	4,4	-0,3	9,2

Zdroj: Michal, Geografia okresu Veľký Krtíš

Priemerný dátum nástupu (N), konca (K) a priemerné trvanie (T) charakteristických denných teplôt, teplotné sumy (TS) z dní s charakteristickými teplotami (v °C)

0 °C			5 °C			10 °C			15 °C			Teplotné sumy		
N	K	T	N	K	T	N	K	T	N	K	T	TS ₅	TS ₁₀	TS ₁₅
22.2.	14.12.	296	22.3.	11.11.	235	16.4.	11.10.	179	15.5.	16.9.	125	3390	2977	2295

Zdroj: Michal, Geografia okresu Veľký Krtíš

Počet dní so zrážkami 1,0 mm a viac sa pohybuje od 85 do 90. V priebehu roka ich najviac pripadne na máj, najmenej na september. Počet dní so zrážkami 5,0 mm a viac sa pohybuje od 42 do 45. Najväčší počet týchto dní pripadne na máj alebo jún a najmenej na september alebo apríl. Počet dní so zrážkami 10,0 mm a viac sa pohybuje od 19 do 22. Najväčší počet týchto dní pripadne na jún, najmenej na január, apríl, prípadne na september.

Priemerný dátum prvého sneženia pripadá na koniec 2.dekády novembra a priemerný dátum posledného sneženia pripadá na 2-3 posledné dni marca. Priemerný dátum prvého dňa so snehovou prikrývkou pripadá na prvé dni decembra a priemerný dátum posledného dňa so snehovou prikrývkou pripadá na začiatok 2.dekády marca. Za miernej zimy, aké sú v posledných rokoch, zmizne snehová pokrývka už v poslednej dekáde januára alebo v 1.dekáde februára. Priemerná výška snehovej pokrývky za zimné obdobie sa pohybuje od 11,3 do 11,7 cm. Počet dní so snežením v novembri sa pohybuje v rozmedzí od 1,8 do 3,1, v decembri od 5,9 do 6,8, v januári od 8,4 do 9,4, vo februári od 7,2 do 8,1, v marci od 2,9 do 5,7, v apríli od 0,5 do 1,3, v máji od 0,1 so 0,2. priemerný počet dní so snežením sa teda pohybuje od 27,8 do 34,8 dňa.

Prevládajúci smer vetra určuje orografia územia. V riešenom území prevláda juhozápadný vietor, po ňom ja najčastejší severovýchodný vietor. Najčastejšie dni s vetrom sú v letnom a zimnom období, najmenej ich je na jar a na jeseň.

Vodstvo

Územie celého okresu patrí medzi vodohospodársky pasívne, nesebestačné. Hlavným tokom v katastrálnom území je rieka Ipeľ, ktorá v tomto území tvorí štátnu hranicu medzi SR a MR.

Sledované územie patrí do povodia rieky Ipeľ. Ide o stredný tok s priemerným spádom 0,044 %. V prvom polroku odteká viac ako 72 % celoročného odtoku. Najvyššie výkyvy prietoku sú v septembri. Minimálne stavy sú v júli a v auguste, ktoré sú ojedinele prerušené letnými prívalmi. Maximá sú v marci v dôsledku topenia snehu. Po ľavej strane obce preteká rieka Ipeľ, ktorá medzi obcami Seleš'any a Slovenské Ďarmoty priberá potok Krtíš a pri Kolároch Čebovský potok, pretekajúci cez osadu Iliášov, obcou preteká aj Kurekovský potok.

Znečistenie vodných tokov je väčšinou dôsledkom vlastnej antropogénnej činnosti v území. Nepriaznivý vplyv na množstvo povrch a podzemných vôd ako aj na ich kvalitu má dlhodobý deficitné množstvo vodných zrážok. Ročný úhrn zrážok je 600 - 700 mm. Ipeľ a jeho prítoky majú pomerne malé prietoky a sú charakteristické nevyrovnaným tokom. Nepriaznivé dôsledky hospodárenia na pôde v minulosti majú za následok zrýchlený odtok povrchovej vody. Riečna sústava je málo rozvinutá, perovitá.

V zmysle hydrogeologickej rajonizácie SR spadá katastrálne územie obce Slovenské Ďarmoty do dvoch hydrogeologických rajónov:

- Q 091 Kvartér Ipeľa

Rajón zaberá pravobrežnú nivu Ipeľa. Územie je tvorené štrkami a pieskami údolnej nivy prikrýťmi fluviálnymi hlinami. Priepustnosť pórová, hladina podzemnej vody prevažne voľná v hydraulikkej spojitosti s Ipeľom.

Hydrogeologickým prieskumom v roku 1982, ktorý bol zameraný na získanie vodárenských zdrojov v tomto rajóne predstavovala výdatnosť vrtov 0,3 – 1,0 l.s⁻¹.

- NQ 095 Neogén Ipeľskej kotliny

Rajón zaberá zostávajúcu, pahorkatinovú časť katastrálneho územia. Geologickú stavbu tvoria horniny neogénu, komplex pieskovecov a ílovcov s prevahou ílovcov. Priepustnosť puklinovo-pórová, hladina podzemnej vody napätá.

Súčasná krajinná štruktúra

Na strmších úbočiach a svahoch sa nachádzajú menšie dubové, cerové a agátové lesy. Na nížine rastie vŕba a topoľ. Lúky lesíky a ich okraje slúžia okrem iného ako zdroj liečivých

rastlín. Medzi najbežnejšie sa vyskytujúce druhy patria: čakanka obyčajná, repík, myší chvostík, nevädza poľná, ibiš lekársky, pastierska kapsička, praslička poľná, púpava, harmanček, šípky, srdcovník. Zvieratá, ktoré sa vyskytujú v lesoch Slovenských Ďarmôt sú srnčia, prechodne jelenia zver, diviaky, zajace, zo škodlivej líška. Z vtáctva tu nechýba jarabica, bažant, kukučka, sojka, vrana, straka, zo škodných jastrab, kaňa – myšiak. Zo spevavého vtáctva tu nájdeme škovránka, slávika a drozda, zo sťahovavého škovránka, lastovičku, divú kačku, ojedinele aj bociana, kuvika obyčajného, hrdličku poľnú, strnádku obyčajnú, sýkorku belasú a niekoľko ďalších. Zo vzácnych druhov treba spomenúť včelárika zlatého, jaštericu obyčajnú, užovku obyčajnú, skokana hnedého a rosničku zelenú.

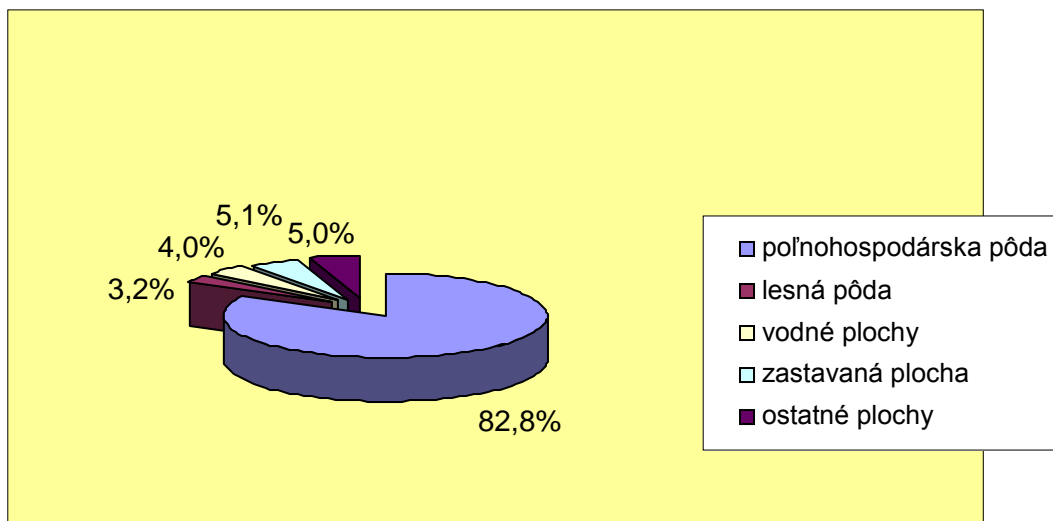
Výmera katastrálneho územia obce Slovenské Ďarmoty je v súčasnosti 1 004 ha, z toho orná pôda zaberá 649 ha (64,4 % z celkovej výmery k.ú.), vinice 5 ha (0,5 % z celkovej výmery k.ú.), záhrady 23 ha (2,3 % z celkovej výmery k.ú.), trvalo trávnaté porasty 154 ha (15,3 % z celkovej výmery k.ú.), lesné pozemky 32 ha (3,2 % z celkovej výmery k.ú.), vodné plochy 40 ha (4,0 % z celkovej výmery k.ú.), zastavané plochy zaberajú 51 ha (5,1 % z celkovej výmery k.ú.) a ostatné plochy 50 ha (5,0 % z celkovej výmery k.ú.). Poľnohospodárska pôda spolu zaberá 831 ha, čo predstavuje 82,8 % z celkovej výmery k.ú.

Výmera k.ú. Slovenské Ďarmoty podľa plôch

Spolu (ha)	Poľnohospodárska pôda (ha)						Lesná pôda v ha	Vodné plochy v ha	Zastavaná plocha v ha	Ostatná plocha v ha
	Poľnohospodárska	Orná pôda	TTP	Záhrady	vinice	Ovocné sady				
1 003,9	831	649	154	23	4,923	-	32	40	51	50

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

Štruktúra využitia k.ú. obce Slovenské Ďarmoty

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

Súčasná – sekundárna krajinná štruktúra (SKŠ) predstavuje súbor prvkov a zložiek krajiny, ktoré v súčasnosti vyplňujú zemský povrch. Skladajú sa zo súborov človekom ovplyvnených prirodzených a človekom čiastočne alebo úplne pozmenených dynamických systémov a novovytvorených umelých prvkov a zložiek. Druhotná štruktúra krajiny ako viditeľná povrchová časť geosystémov je hlavným cieľom zmien krajinného prostredia a z fyziognomicko-ekologického pohľadu ju tvoria nasledovné hodnotené skupiny prvkov a zložiek:

- Lesná vegetácia
- Nelesná drevinová vegetácia
- Trvalé trávne porasty
- Orná pôda a trvalé kultúry
- Mozaikové štruktúry
- Vodné toky a plochy
- Prvky bez vegetácie
- Sídelné a technické prvky (antropogénne prvky)
- Dopravné objekty a línie
- Poľnohospodárske objekty
- Lesohospodárske a vodohospodárske objekty
- Obytné a administratívne plochy
- Sídelná vegetácia
- Rekreačno-oddychové, športové a kultúrno-historické objekty

Ochrana prírody a krajiny

Ochrana prírody a krajiny predstavuje predchádzanie zásahom a obmedzovanie zásahov, ktoré ohrozujú, poškodzujú alebo ničia podmienky a formy života, prírodné dedičstvo, prirodzený estetický vzhľad krajiny, znižujú jej ekologickú stabilitu, ako aj odstraňovanie následkov týchto zásahov. Povinnosť chrániť všetky zložky prírody je zakotvená v rade zákonných opatrení, základným zákonom je Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení nesk. predpisov.

V zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny sa pre územnú ochranu prírody a krajiny stanovuje päť stupňov ochrany, pričom rozsah obmedzení sa so zvyšujúcim stupňom ochrany zväčšuje. Prvý stupeň ako všeobecná ochrana platí na celom území SR všade tam, kde nie je vyhlásená územná ochrana v jednotlivých kategóriách chránených území. Druhý až piaty stupeň predstavuje osobitnú ochranu, a to v zmysle územného členenia, alebo v zmysle druhej ochrany.

Okres Veľký Krtíš má v porovnaní s ostatnými regiónmi SR malé množstvo vyhlásených chránených území. Vyhlásené chránené územia zahŕňajú podstatnú časť ekologicky najcennejších častí prírody týchto okresov. Rovnako to platí aj o územiach označovaných ako ekologicky významné segmenty krajiny. V rámci starostlivosti o chránené územia nie sú zatiaľ spracované programy starostlivosti resp. osobitné režimy ochrany. Taktiež v rámci starostlivosti o chránené druhy neboli vypracované osobitné režimy ochrany. Vzhľadom k týmto údajom je najvyššie dôležité rešpektovať aktuálne zákonné normy v oblasti ochrany prírody a krajiny, realizovať opatrenia navrhované v odborných dokumentoch (R-ÚSES apod.) a zároveň sa venovať oblasti prevencie, výchovy a vzdelávania.

Vyhlásené chránené územia

V riešenom území sa nenachádza žiadne vyhlásené chránené územie v zmysle zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

NATURA 2000

Základnou súčasťou európskej politiky pri ochrane biodiverzity a ekosystémov je úplná realizácia sústavy NATURA 2000, ktorá má vytvoriť súvislú európsku sieť osobitne chránených území, ktorú budujú členské krajiny nezávisle na národných sústavách chránených území.

Sústavu NATURA 2000 tvoria 2 typy území:

- osobitne chránené územia (Special Protection Areas, **SPA**) - vyhlasované na základe smernice o vtákoch - v národnej legislatíve: **chránené vtáčie územia**;
- osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, **SAC**) - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: **územia európskeho významu** - pred vyhlásením, po vyhlásení je územie zaradené v príslušnej národnej kategórii chránených území.

V k.ú. obce Slovenské Ďarmoty sa nachádza lokalita NATURA 2000:

SKCHVU021 - Chránené vtáčie územie Poiplie

Južná časť katastra obce Slovenské Ďarmoty je súčasťou chráneného vtáčieho územia Poiplie – vyhláška č. 20/2008 Z.z. zo dňa 7.1.2008. Toto územie predstavuje zachovalú časť nivy rieky Ipeľ s brehovými porastmi, mokradami, podmáčanými a nepravidelne zaplavovanými lúkami. Územie sa nachádza v okresoch Levice, Veľký Krtíš a Lučenec a nadväzuje na podobné územie v Maďarsku. Jeho celková výmera je 9 235 ha (tiahne sa približne od Lučenca po Šahy, v k. ú. Slovenské Ďarmoty je jeho časť). V území sa nachádzajú aj intenzívne obhospodávané poľné ekosystémy. Územie predstavuje jedno z piatich najvýznamnejších území pre hniezdenie bociana bieleho, kane močiarnej, bučiačika močiarného, chriašteľa malého a bodkovaného včelárika zlatého. Územie je aj významným regionálnym migračným koridorom pre vodné vtáctvo. V chránenom vtáčom území sa zakazuje vykonávať činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na predmet jeho ochrany.

Ekologicky významné segmenty krajiny sú časti krajiny s vyššou ekologickou stabilitou, tvorené ekosystémami s vysokou trvalosťou prirodzenej bioty, s vyššou biodiverzitou, zabezpečujúce uchovanie prirodzeného genofondu krajiny. V k.ú. Slovenské Ďarmoty sa nachádzajú nasledovné ekologicky významné segmenty krajiny (EVSK) : lesy prirodzené a poloprirodzené , zastavané územie s prevahou vegetácie, krajinná zeleň prirodzená a poloprirodzená, lúky a pasienky prirodzené a poloprirodzené, ladom ležiace plochy prirodzené, mokrade a podmáčané lúky, vodné toky prírodné a upravené s ich brehovými porastmi, aleje, vetrolamy a iné líniové tvary krajinnej zelene.

Podľa svojej funkcie sú EVSK členené na biocentrá, biokoridory a interakčné prvky EVSK sú zväčša vysoko pravdepodobným miestom trvalého výskytu prirodzenej bioty (flóry a fauny). V prípade potvrdeného výskytu chránených, cenných alebo ohrozených druhov sú označované ako tzv. genofondovo významné lokality flóry a fauny. Genofondové lokality boli riešenom území vylíšené v rámci spracovania Regionálneho územného systému ekologickej stability okresu Veľký Krtíš. Jedná sa o nasledovné lokality :

- **Pieskovňa Biely vrch:** Pieskový lom s plochou stien asi 120 x 5-13 m. Leží na okraji obce, pričom slúži tiež ako smetisko, ktoré je jednoznačne potrebné zlikvidovať. Obkolesuje ho tiež rozptýlená kriačinová zeleň (30%) a polia. Zdevastovanie lokality malo za následok i pokles počtu hniezdných párov *Merops apiaster*, ktorých je tam dnes len 6 párov.
- **Ďarmotská dubina** (navrhované chránené nálezisko): Dubový porast na západne orientovanom svahu medzi Slovenskými Ďarmotami a Opatovskou Novou Vsou.
- **Ďarmotská stráň** (navrhované chránené nálezisko): Južne exponovaná teplomilná stepná stráň nad obcou Slovenské Ďarmoty s koncentrovaným výskytom *Stipa joanis* a *Stipa capillata*.

Charakter **regionálneho biokoridoru** majú vodné toky, ktoré prechádzajú územím obce Slovenské Ďarmoty: **Krtíš, Ipeľ a Čebovský potok**. Ako **regionálne biocentrum** je označená lokalita **Biely vrch**, ktorá predstavuje komplex dubín a trávnatých stepí s výskytom včelárika zlatého v opustených pieskovňach, na severnom a severo-západnom okraji obce Slovenské Ďarmoty.

2.1.4. Demografická charakteristika obce

Vývoj počtu obyvateľov do roku 2011

Obec	1890	1910	1930	1950	1970	1991	2001	2005	2006	2011
Slovenské Ďarmoty	221	171	653	601	728	605	574	536	538	565

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD

Vývoj počtu obyvateľov do 2021

Obec	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Slovenské Ďarmoty	570	573	565	567	560	558	549	536	525	510

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

Celkový počet obyvateľov v obci za sledované časové obdobie narastal veľmi intenzívne až do roku 1970, kedy dosiahla obec maximum, čo sa týka počtu obyvateľov – 728. V roku 1869 mala len 128 obyvateľov, tento stav však nezotrval dlho. V nasledujúcich rokoch bola krivka vývoja počtu obyvateľov prevažne vyrovnaná, v roku 1930 náhle stúpol počet na 653 a v spomínanom roku 1970 dosiahlo najvyššiu doterajšiu hranicu. Od roku 1991 nasleduje pokles až do roku 2005, kedy má obec 536 obyvateľov a v roku 2006 malo 538 obyvateľov. Aktuálne informácie z obce naznačujú ďalší pokles, keďže v roku 2007 žije v obci 530 obyvateľov. Oproti roku 2006 nastalo v roku 2011 mierne zvýšenie počtu na 565 osôb. Demografia obyvateľstva počas ďalších desať rokov sa začala rapídne meniť, najväčší pokles obyvateľstva je zaznamenaný v rokoch 2019 – 2021. Spôsobila to pandemická kríza Covidu 19, keď za rok umrelo viacej obyvateľov rôzneho veku na túto chorobu. Ročne sa narodí v priemere jedno dieťa.

Veková štruktúra obyvateľov k poslednému sčítaniu obyvateľov v roku 2021

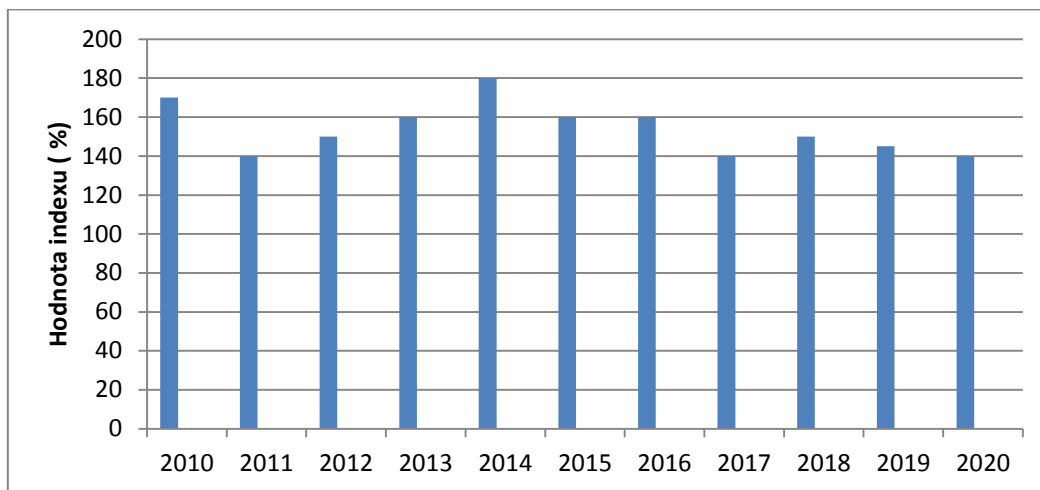
Obec	Predproduktívny vek	Produktívny vek	Poproduktívny vek
Slovenské Ďarmoty	73	341	96

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica

V obci dochádza k úbytku obyvateľstva v predproduktívnom veku. Pokles počtu obyvateľov v predproduktívnom veku a nárast počtu obyvateľov vo veku poproduktívnom výrazne znižuje možnosti vnútornej dynamiky rozvoja a zvyšuje nároky na zabezpečovanie sociálnych programov.

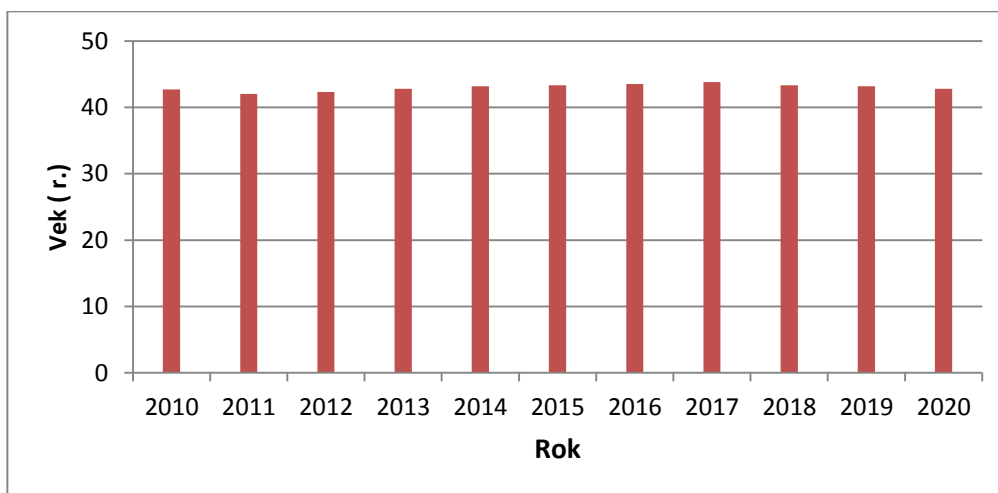
Index starnutia predstavoval hodnotu 145,92 (na 1000 detí do 15 rokov pripadalo 1459,2 osôb v poproduktívnom veku). Priemerný vek občanov obce je 39 rokov.

Index starnutia obyvateľov v r. 2010 - 2020

Zdroj: Štatistický úrad SR, r. 2023

Vývoj priemerného veku obyvateľov v r. 2010 - 2020

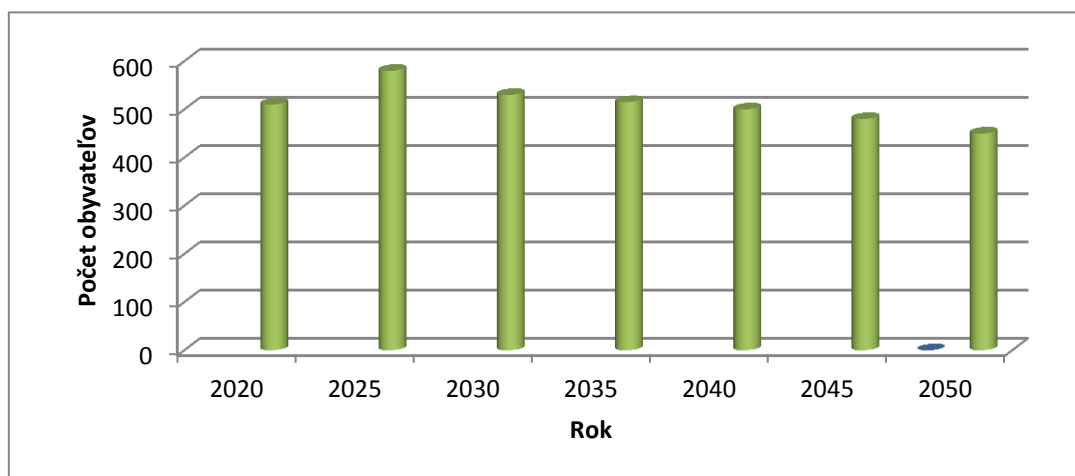
Zdroj: Štatistický úrad SR, r. 2023

Pre strednodobé a dlhodobé plánovanie rozvoja obce a potreby sociálnych služieb pre obyvateľov obce je nevyhnutné poznať pravdepodobný vývoj počtu a zloženia obyvateľstva v nasledujúcich rokoch. Pre lepšie porozumenie aktuálne prebiehajúcich demografických

trendov, bola spracovaná projekcia vývoja počtu obyvateľov a ich vekového rozloženia výhľadovo pre roky 2030 a 2050. Pri spracovaní projekcie sa vychádzalo z aktuálnych celospoločenských trendov na Slovensku so zanedbaním migrácie obyvateľstva (z/do obce). Keďže aj tieto celospoločenské trendy sa v priebehu času menia, nemožno spracovanú projekciu interpretovať ako predpokladaný vývoj obyvateľstva na vybrané obdobie vo všeobecnosti, ale len v intenciách súčasne platných demografických trendov. Teda, aký by bol vývoj obyvateľstva pri zachovaní súčasných trendov. V rokoch 2023-2025 je predpokladaný nárast obyvateľstva z dôvodu výstavby obecných nájomných bytov.

Pri súčasných demografických trendoch prirodzeného prírastku (resp. skôr úbytku) obyvateľov je možné predpokladať postupné znižovanie počtu obyvateľov obce až na úroveň takmer 520 obyvateľov v r. 2030 a len 450 obyvateľov v r. 2050. Zároveň sa predpokladá znižovanie počtu produktívneho obyvateľstva a výrazný nárast podielu obyvateľov v dôchodkovom veku (v r. 2030 na 22 % a v r. 2050 až na 27 %). To sa odrazí na zvýšenej potrebe obyvateľov na zabezpečenie zdravotnej a sociálnej starostlivosti pre narastajúcu skupinu seniorov. To si bude vyžadovať zvýšené financie aj z pozície obce na zabezpečenie potrebných služieb a kvalitných životných podmienok pre svojich obyvateľov.

Projekcia vývoja počtu obyvateľov obce do r. 2025

Zdroj: vlastné spracovanie, ŠÚ SR r. 2023

Národnostné zloženie obyvateľov r. 2021

Národnosť	Muži	Ženy	Spolu
Slovenské Ďarmoty			
Slovenská	196	247	443
Maďarská	18	10	28
Rómska	20	18	38
Česká	0	1	1
Nezistená	0	0	0
Spolu	234	276	510

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

Väčšina obyvateľov obce je slovenskej národnosti 72,03 %. Z ostatných národností dominuje národnosť maďarská. Percentuálne predstavuje 13,45 %. K rómskej národnosti sa priznalo 6,9 % obyvateľov.

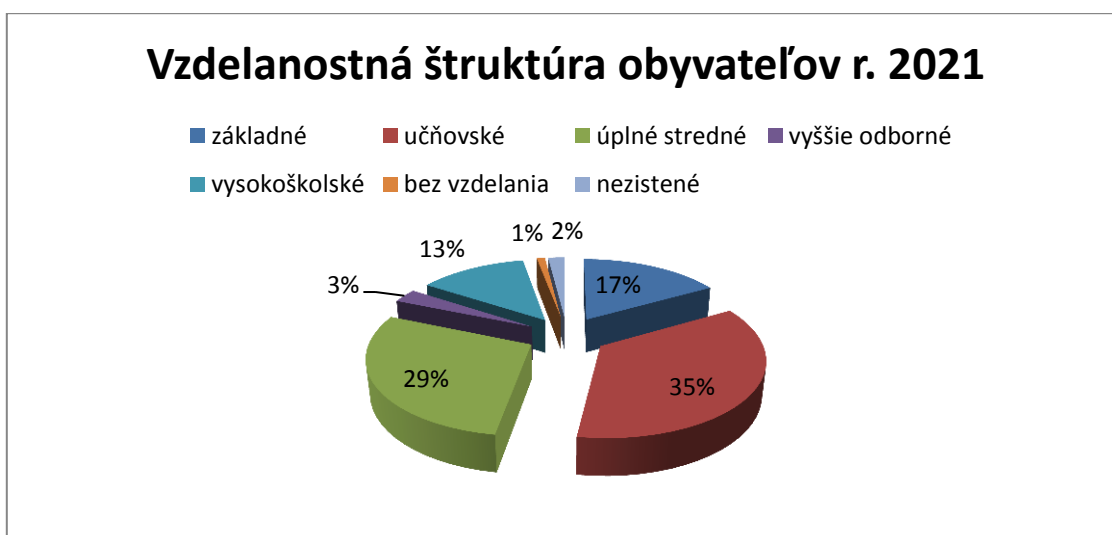
Náboženské vyznanie obyvateľov r. 2021

Náboženské vyznanie	Muži	Ženy	Spolu
Slovenské Ďarmoty			
Rímskokatolícka cirkev	194	211	405
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	15	21	36
Reformovaná kresťanská cirkev	1	1	2
Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia	2	2	4
Bez vyznania	16	2	18
Nezistené	24	21	45
Spolu	252	258	510

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

V obci silne prevládajú obyvatelia s rímsko-katolíckym vyznaním – 71,68 %. Druhou najzastúpenejšou cirkvou v obci je evanjelická cirkev augsburského vyznania, ktorú zastáva 12,92 % obyvateľov. Bez vyznania žije v obci iba 1,2 % obyvateľov.

Podľa stupňa dosiahnutia **vzdelanostnej úrovne** obyvateľov v obci, prevládalo v roku 2021 obyvateľstvo so základným vzdelaním (takmer 17 %), taktiež bol zaznamenaný vysoký podiel učňovského vzdelania bez maturity (35%) a úplného stredného odborného vzdelania s maturitou (29 %). Bez školského vzdelania išlo o skupinu 3 % obyvateľstva. Uvedená nízka vzdelanostná úroveň obyvateľstva je jedným z hlavných dôvodov vysokej nezamestnanosti v obci.

Zdroj: Štatistický úrad SR, r. 2023, SODB 2021

2.1.5. Dopravná infraštruktúra

Dopravné väzby riešeného územia

Obec Slovenské Ďarmoty sa rozprestiera na území okresu Veľký Krtíš. Urbanizačnou osou veľkokrtíšskeho okresu je os Zvolen – Veľký Krtíš – hranica Maďarskej republiky, na rozhraní Krupinskej planiny a Ipeľskej kotliny. Základ dopravného skeletu predstavuje súčasná trasa cesty I/75 a II/527 - cesta I/75, Levice – Veľký Krtíš – Lučenec, smer západ – východ a cesta II/527 v smere Zvolen – Veľký Krtíš – Slovenské Ďarmoty (hranica s MR) – Šahy.

Priamo územím obce Slovenské Ďarmoty prechádza cesta II/527, ktorá končí na území Slovenska práve v uvedenej obci a pokračuje do Maďarskej republiky. Ďalšou cestou, ktorá pretína územia obce je cesta III/527017, ktorá ďalej pokračuje v okrese Veľký Krtíš smerom na Čebovce a vedie regiónom až po obec Sucháň. Málo frekventovanou cestou, ktorá vedie cez obec je cesta III/527025, ktorá vedie do obce Lesenice. Dĺžka miestnych komunikácií v obci predstavuje 4,6 km a ich počet je 5.

Obec ako hraničná je veľmi dobre prístupná zo všetkých strán. Je tiež križovatkou miest – Lučenec /57 km/, Nitra /90 km/, Banská Bystrica /87 km/ a Budapešť / 90 km/.

V hodnotenom území sa nenachádza železničná trať – železničná doprava.

Verejná hromadná doprava

Hromadnú autobusovú dopravu pre obec zabezpečuje SAD autobusovými spojmi s priamym spojením obce so sídelnými útvarmi Veľký Krtíš, Lučenec, Šahy a Bratislava. Počet spojov v pracovných dňoch je postačujúci. Z časového hľadiska absentujú spoje po 17,30 hod. v pracovných dňoch a v dňoch pracovného pokoja počas celého dňa.

V obci sa nachádza jedna väčšia autobusová zastávka s vyhovujúcou pešou dostupnosťou pre obyvateľov. Vzhľadovo je zastávka na vyhovujúcej úrovni a je priestraná, takže nie sú problémy s príchodom viacerých spojov v jeden okamih. Autobusová doprava je výlučnou hromadnou dopravou zabezpečenia spojenia obce s mestami s vyššou vybavenosťou. Počet spojov vedúcich obcou je taktiež na vyhovujúcej úrovni, keďže Slovenské Ďarmoty plnia funkciu akéhosi menšieho dopravného uzla.

Statická doprava

V obci sú vybudované parkovacie plochy pri objektoch občianskej vybavenosti – obecný úrad, obchody, kultúrny dom, cintorín, pošta, autobusová zastávka. Väčšina má kvalitný povrch. Vzhľadom na charakter bytovej zástavby formou IBV je parkovanie a garážovanie riešené priamo na pozemkoch. Na krátkodobé parkovanie sa používajú obslužné komunikácie.

Pešia doprava

Pešia doprava je vzhľadom na intenzitu dopravy na ceste II/527 nie celkom bezpečná, ale sú vybudované chodníky popri cestách. Najnebezpečnejším úsekom z hľadiska pešej dopravy je cesta od začiatku obce smerom z Veľkého Krtíša až k benzínovej pumpe.

2.1.6. Základná technická infraštruktúra

Zásobovanie pitnou vodou

Obec Slovenské Ďarmoty má vybudovaný obecný vodovod. Výstavba vodovodu bola realizovaná s podporou európskeho predvstupového fondu ISPA v rokoch 2009-2010.

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

V roku 2005 sa v obci realizovala výstavba kanalizácie a ČOV pomocou finančných prostriedkov z programu cezhraničnej spolupráce PHARE CBC, štátneho rozpočtu a príspevku obce. Kolaudácia sa uskutočnila 7. 9. 2005. V súčasnosti je odkanalizovaných 90 % obce a počet prípojok kanalizačnej siete je 216. V ostatných domácnostiach v obci Slovenské Ďarmoty sú splaškové odpadové vody zachytávané v žumpách. Likvidácia kalu je riešená vyvážením na skládky alebo pre poľnohospodárske účely.

Energetika, širšie vzťahy

Odber elektrickej energie je v Banskobystrickom kraji zabezpečený dodávkou elektrickej energie po nadržanom prenosovom systéme ZVN 400 kV a VVN 220 kV a distribučnom rozvodnom systéme 110/22 kV, prostredníctvom energetických uzlov 400/220/110 kV rozvodní a transformátorovni. Prenosová sústava 400 kV rozvedená v južnej časti riešeného územia, s napojením na celoeurópsku 400 kV sústavu, prechádza v smere Levice – Rimavská Sobota – Moldava nad Bodvou. V energetickom uzle 400 kV rozvodne EMO je prepojená so severnou vetvou v smere EMO – Horná Ždaňa – Liptovská Mara. Banskobystrický kraj je na túto nadržanú prenosovú sústavu pripojený prostredníctvom dvoch 400 kV rozvodní a transformovni nachádzajúcich sa v riešenom území a to Rz Horná Ždaňa a Rz Rimavská Sobota.

Zásobovanie obce elektrickou energiou

Riešeným územím prechádza hlavné zásobovacie distribučné vedenie a to vzdušná linka VN 22 kV č. 338. Táto linka vychádza zo 110 / 22 kV transformátorovne vo Veľkom Krtíši a

pokračuje v smere Ipeľské Predmostie - Šahy. Z tohto vedenia sú prevedené vzdušné VN odbočky do riešeného územia a samotného sídelného útvaru Slovenské Ďarmoty. Obec je v rámci okresu Veľký Krtíš zásobovaná elektrickou energiou a to vedením Lučenec –Veľký Krtíš a Veľký Krtíš – Malé Zlievce – Rimavská Sobota.

Plynofikácia, zásobovanie teplom

V obci bol zavedený plyn v roku 2002, z celkového počtu možných prípojok je plynofikácia obce zabezpečená na 70 % objektov. Z hľadiska dopravy a dodávky plynu má základný význam medzištátny plynovod BRATSTVO VVTL DN 700, PN 6,4 MPa. Je vedený po samostatnej trase a prechádza okresmi Krupina, Lučenec, Revúca, Veľký Krtíš a Rimavská Sobota. Vlastný odber zemného plynu sa realizuje zo súbežného plynovodu DN 100 prostredníctvom odbočiek a prípojok pre jednotlivé sídelné útvary.

Obec je napojená na prepojovací plynovod Sklabiná - Vinica o svetlosti DN 150 s menovitým tlakom 6.3 MPa prostredníctvom skriňovej regulačnej stanice VVTL/STL 3000 m³/hod. Plynofikácia je prevádzaná STL uličnou sieťou PE rúrami zodpovedajúceho prierezu pre predpísaný tlak. V obci nie je vybudovaný systém centrálného zásobovania teplom s centrálnym zdrojom tepla. Jednotlivé objekty sú zásobované teplom individuálne z vlastných zdrojov.

Slovensko je považované za krajinu, ktorá má ideálne prírodné podmienky na rozvíjanie využívania energie z biomasy. Takmer polovica územia Slovenska je zalesnená. Vo všeobecnosti však Slovensko podstatne zaostáva vo využívaní biomasy v porovnaní s tým, čo je v súčasnosti dostupné a technicky uskutočniteľné. Súčasné využitie biomasy pokrýva približne 4,6 %. Obec Slovenské Ďarmoty má potenciál na využitie obnoviteľných zdrojov energií na vykurovanie občianskej vybavenosti.

Telekomunikácie

Po telekomunikačnej stránke patrí riešený SÚ Slovenské Ďarmoty do MTO Slovenské Ďarmoty a do UTO Veľký Krtíš. Spojenie je prevádzané diaľkovými telekomunikačnými káblami, ktoré prechádzajú cez okresné sídlo Veľký Krtíš a z ktorého paprštekovite je rozvetvená telekomunikačná sieť v okrese. Telefonizácia SÚ Slovenské Ďarmoty je zabezpečená z ATÚ umiestnenej v priestoroch Domu služieb II.. Jedná sa o klasickú analógovú ústredňu PK 22 o kapacite 200 Pp. Uzlový okruh je vybudovaný káblovým

vedením TCEKE. Kapacita ústredne je postačujúca na súčasné požiadavky na telefonizáciu a má možnosť rozšírenia kapacity.

Iné druhy telefónnej siete

V oblasti služieb, poskytovaných prostredníctvom mobilnej siete sú mobilní operátori prevádzkujúci analógovú sieť NMT 450 MHz, digitálnu sieť GSM 900 MHz, GSM 1800 MHz a UMTS. V rámci pokrytia územia Slovenska signálom Verejnej rádiatelefonickej siete sú vybudované základňové stanice pre šírenie signálu VRS systémom GSM 900 MHz a GSM 1800 MHz. V súčasnosti pôsobia na Slovenskom trhu štyria mobilní operátori – Orange Slovensko, a.s. Bratislava, spoločnosť T-mobile a Telefonica O₂ a Štvorka. Tieto spoločnosti majú na území Slovenska rozmiestnené svoje základňové, prenosové a centrálné stanice podľa vlastných navrhnutých koncepcií rozvoja. Pokrytie obce je na požadovanej úrovni.

Obecný rozhlas, rozhlas a televízia

V obci je vybudovaný obecný rozhlas, ktorý slúži pre informovanie obyvateľov a vyžaduje si rekonštrukciu. Obec využíva aj SMS rozhlas na informovanie obyvateľov.

Obec má pokrytie TV signálom na dobrej úrovni a obyvatelia obce Slovenské Ďarmoty využívajú služby spoločností, ktoré poskytujú prístup k televíznym a rozhlasovým staniciam prostredníctvom satelitných prijímačov. Bežný občan obce tak môže mať prístup k rôznym televíznym a rozhlasovým staniciam.

Internet

Pripojenie na internet v obci Slovenské Ďarmoty je možné prostredníctvom telekomunikačných operátorov pevných a mobilných sietí poskytujúcich svoje služby na území obce a celej SR. Obyvatelia pre pripojenie k internetu môžu využiť aj služby miestneho poskytovateľa internetových služieb – firmy IKT servis, s.r.o.

Verejné osvetlenie

Verejné osvetlenie je tvorené inteligentnými LED svietidlami výložníkového typu v dobrom technickoprevádzkovom stave, s dostatočným osvitom. Svietidlá sú osadené na spoločných stĺpoch NN rozvodov vrátane napájacieho vedenia z vodičov AlFe prierezu 16 mm². Ovládanie osvetlenia je centrálnym časovým spínačom. Výmena svietidiel vykonaná v roku 2021.

Kamerový systém obce

V obci Slovenské Ďarmoty bol v roku 2019 rozšírený kamerový systém v centrálnej časti obce. Slúži na monitorovanie častí lokalít v katastrálnom území obce za účelom zvýšenia bezpečnosti a ochrany majetku občanov a podnikateľských subjektov pôsobiacich v obci s cieľom prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti. Systém je vybavený záznamovým softvérom, čím je zabezpečené nepretržité monitorovanie a zaznamenávanie najkritickejších miest. Do budúca je potrebné tento kamerový systém rozšíriť o monitorovanie ďalších kritických lokalít.

2.1.7. Občianska vybavenosť v obci

Kultúra, osвета

Obec	Kultúrny dom	Kino	Folklórny súbor	Knižnica	Múzeum
Slovenské Ďarmoty	áno	-	-	áno	-

Zdroj: vlastný prieskum

Občianska vybavenosť

Obec	Elektrická energia	Plyn	Kanalizácia	Vodovod	Materská škola	Základná škola	Stredná škola	Obchod
Slovenské Ďarmoty	áno	áno	áno	áno	áno	-	-	áno

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

Rekreácia a športové aktivity

Obec	Hotel	Ubytovňa autocamping.	Motel	Turistická ubytovňa	Ubytovanie na súkromí	Reštaurácia	Lyžiarsky vlek	Pohostinstvo	Televíčna
Slovenské Ďarmoty	-	-	1x	1x	-	1x	-	1x	-
	Futbalové	Tenisové kurty	Basketbalové ihrisko	Plavecký	Kluzisko	Lyžiarska tur. trasa	Zjazdovka	Cyklotur. trať značená	Futbalové ihrisko
	1x	1x	-	-	-	-	-	-	1x

Zdroj: vlastný prieskum

Obec	Chatová oblasť	Chalupy	Záhradkár. osada	Tábori- sko	Gulášo- visko	Vodná plocha
Slovenské Ďarmoty	1x	áno	1x	1x	1x	2x

Zdroj: vlastný prieskum

Súčasný stav v oblasti cestovného ruchu

Cestovný ruch je interdisciplinárne odvetvie hospodárstva, na jeho realizácii sa podieľa mnoho ďalších oblastí ako sú poľnohospodárstvo, priemysel, stavebníctvo, služby a pod. Predstavuje komplex vzťahov a javov, ktoré výrazne prispievajú k tvorbe pracovných miest. Národný program rozvoja cestovného ruchu SR na základe zhodnotenia ponukovej stránky územia a jeho vybavenosti a posúdenia dlhodobých vývojových tendencií dopytu v cestovnom ruchu navrhuje rozvíjať nasledovné nosné formy cestovného ruchu v rámci SR:

- Letná rekreácia, pri vodných plochách založená na kúpaní a vodných športoch, hobby turizmus, cykloturizmus, rôzne alternatívne tzv. soft formy cestovného ruchu, poľovnícky cestovný ruch, rôzne športy.,
- Mestský a kultúrny cestovný ruch,

- Zdravotný cestovný ruch v jeho klasickej liečebnej podobe, ktorý je potrebné zachovať a popritom rozvíjať zdravotný cestovný ruch (relax, fitness, prevencia, skrášľovanie, kondícia), ktorý začína prudko rásť prakticky v celosvetovom rozsahu,
- Vidiecky cestovný ruch a agroturistika,
- Doplnkové formy cestovného ruchu.

Na základe hore uvedenej klasifikácie nosných foriem cestovného ruchu Slovenska obec Slovenské Ďarmoty má reálny potenciál predovšetkým pre rozvoj vidieckej turistiky vrátane agroturistiky (ktorá je forma vidieckej turistiky poskytovaná podnikateľmi v poľnohospodárskej výrobe a slúži im ako dodatočný alebo ďalší finančný zdroj k udržaniu alebo rozšíreniu hlavného podnikateľského programu). Tieto aktivity sú bezprostredne späté s prírodou, krajinou a vidieckym prostredím, prispievajú k celkovému rozvoju obce najmä tým, že umožňujú zhodnotiť danosti vidieckeho prostredia, a to i pri pomerne nízkej finančnej náročnosti, vytvoria nové pracovné príležitosti a napomáhajú obnove a rozvoju obce. Potenciál obce k rozvoju cestovného ruchu je daný jej geografickým umiestnením na hranici s Maďarskom, ktorý však nie je dostatočne využitý.

Cez vidiecky turizmus sa do procesu turizmu a rekreácie zapája vidiecke osídlenie, a to:

- zabezpečením vybavenosti a služieb pre CR priamo v obciach,
- zabezpečením rekreačného pobytu v obciach a osadách, pričom tieto môžu získať aj funkciu rekreačného útvaru,
- poznávaním vidieckeho spôsobu života až aktívnou prácou v rámci tzv. agroturistiky.

Potenciálom pre obec Slovenské Ďarmoty by mohla byť aktívna spolupráca celého mikroregiónu Údolie Čebovského potoka. Ide o malé obce, ktoré nemajú veľkú sociálnu a hospodársku základňu, preto je potrebná súdržnosť pre dosiahnutie cieľa.

Vybavenosť obce z hľadiska cestovného ruchu

Obec	Stravovacie zariadenie/ počet stoličiek	Ubytovacie zariadenie/ počet postelí	Pohostinstvo
Slovenské Ďarmoty	2x/60	2x/40	1x

Zdroj: vlastný prieskum

Motorest „LUMÍK“

Zdroj: obec

Ubytovanie v obci je zabezpečené prostredníctvom podnikateľského subjektu, ktorý prevádzkuje Motorest LUMÍK, s kapacitou 20 postelí a 50 stoličiek.

Ubytovanie na súkromí, JOPPEL Ďarmoty, s.r.o., Slovenské Ďarmoty 98, veľkosť ubytovacej kapacity 50 ľudí.

Pizza & Kebab Slovenské Ďarmoty
Slovenské Ďarmoty 44
99107

Počet miest na sedenie je 50 stoličiek.

Pre rozvoj obce a komunitného života v nej je potrebná aj kvalitná občianska vybavenosť, pre napĺňanie potrieb občanov obce.

Administratívne služby sú v obci zabezpečené obecným úradom a pobočkou Slovenskej pošty, ktoré sa nachádzajú v centre obce.

V obci absentuje **zdravotnícke zariadenie**, či akákoľvek lekárska ambulancia ako aj lekárneň. Najbližšie lekárske ambulancie sú dostupné v obci Želovce, či v obci Veľká Čalomija.

Deti majú možnosť navštevovať obecnú **materskú školu**, ktorá funguje ako jednotriedna materská škola s vlastnou jedálňou. Základná ani stredná škola v obci nie je. Žiaci dochádzajú najmä do najbližšej základnej školy v susednej obci Želovce, alebo do obce Veľká Čalomija, ktorá je dopravným uzlom.

Snahou obce ako aj miestnych občianskych združení je rozvíjať **spoločenský a kultúrny život** v obci. V obci sa nachádza kultúrny dom so spoločenskou sálou, na ktorom prebehla komplexná rekonštrukcia, modernizácia. V obci sa nachádzajú aktívne združenia v oblasti kultúry . V obci taktiež pôsobí Miestny spolok slovenského zväzu zdravotne postihnutých .

Medzi najvýznamnejšie **kultúrno-spoločenské podujatia** pravidelne organizované v obci patria:

- Medzinárodné stretnutie bratských obcí (cca 3 000 návštevníkov),
 - Dni obce ,
- Deň matiek,
- Maškarný ples,
- Jedličková slávnosť,
- Púšťanie šarkanov,
- Športové dni
- Dni úcty k starším.

Dominantou centra obce je rímskokatolícky **kostol** Sv. Imricha.

V obci sa nachádzajú aj viaceré možnosti **športového vyžitia** a trávenia voľného času pre mládež ako aj ostatných obyvateľov obce. V obci sa nachádza futbalové ihrisko (v prevádzke Futbalový klub – Slovenské Ďarmoty) ako aj multifunkčné ihrisko, na ktorom sa dá hrať napríklad futbal, volejbal, tenis, či hádzaná a v zime môže slúžiť ako klzisko. V obci sa taktiež nachádza posilňovňa , ktorá si však vyžaduje obnovu. Dostupné je aj tenisové ihrisko v prevádzke obce. Vďaka polohe obce sú v bezprostrednom okolí obce výborné podmienky

na turistiku (napr. na Biely vrch), cykloturistiku, beh v prírode, či len na rekreačné prechádzky v prírode.

Maloobchod a služby – v obci sa nachádzajú tri obchody s potravinami a drogériou, rozličný tovar a jedno pohostinstvo. Dve veľké herne a jedna menšia na hracie automaty a iné zariadenia.

V obci funguje **dobrovoľný hasičský zbor**, ktorý má k dispozícii požiarnu zbrojnicu.

Ludová architektúra

Staršia zástavba bola poväčšine dvojsovými fasádami obrátená smerom na ulicu. Staršie domy boli obrátené podstením do dvora a postavené z nepálených tehál. Staršie domy s novšou úpravou predstavujú objekty, ktorých dvorové podstenie aj pred priečelím je podopierané drevenými trámami, priečelie je zakončené trojuholníkovým doskovým štítom v polovici prechádzajúce v strechu nad štítom s vyrezaným letopočtom, symbolom kríža, po stranách mesiaca a hviezdy, štít riešený na spôsob intarzie môže mať viacero vyrezaných monografov.

Ďalší dom je dvojsový prízemný obdĺžnikový. Je do dvora obrátený drevenou trámovou chodbou. Priečelie je členené lizénovými rámami, oknami v šambránach s podokennou rímsou a zakončené trojuholníkovým doskovým štítom v strede prechádzajúci v strechu, na ktorom je vyrezaný symbol kríža, po stranách mesiaca a hviezdy. V týchto domoch boli tri obytné miestnosti (predná-čistá izba, pitvor-kuchyňa a zadná izba) kryté trámovými stropmi. Horšie situovaní obyvatelia mali aj menej obytných priestorov.

K domom sa primkávali hospodárske staviská. V dvoroch domov sa zachovali samostatné stavby letných kuchýň, priečne situované pôvodné latkové šopy, neskôr obmurované, maštale a sýpky postavené z nepálených tehál.

Urbanistická štruktúra sídla, postupnosť vývoja obce

Na území dnešnej obce Slovenské Ďarmoty bolo osídlenie v neolite, bolo tu sídlisko volútovej kultúry, eneolitnej, z doby bronzovej, hallštattskej, laténeskej a rímskej, bola tu veľkomoravská osada. Obec vznikla v rokoch 1919-1920 z častičky Ďarmôt, ktorá sa dostala do ČSR. Za I. ČSR sa obyvatelia zaoberali najmä poľnohospodárstvom. V rokoch 1923 a 1929 sa uskutočnili štrajky poľnohospodárskych robotníkov. V rokoch 1938-1944 bola obec pripojená k Maďarsku. Obyvatelia pracovali v Bani Dolina, na melioračnom družstve vyrábali betónové stĺpy a v miestnej prevádzkarni MNV vyrábali tehly.

Dobová fotografia domu z časti obce tzv. Novinka

Obec je pohraničnou a tranzitnou obcou na štátnej hranici s Maďarskom. Zastavaným územím obce Slovenské Ďarmoty prechádza cesta II/527, ktorá spája obce južnej časti okresu s Maďarskom a tvorí severojužnú kompozičnú os obce. Okolie zastavaného územia tvoria plochy intenzívne využívaného poľnohospodárskeho fondu. Zastavané územie obce tvorí kompaktnú šachovnicovú zástavbu s prevládajúcou formou zástavby rodinných domov. Centrum obce, ktoré tvoria objekty občianskej vybavenosti je doplnené viacpodlažnými obytnými domami.

Bývanie

V obci sa nachádza spolu 228 rodinných domov a tiež 12 obecných nájomných bytov, v roku 2024 pribudne ďalších 12 nájomných bytov, ktoré stavia obec. Na zvýšenie počtu bytov vplýva výstavba nových rodinných domov, výstavba nových samostatných bytových jednotiek v už existujúcich rodinných domoch, nadstavby nad jestvujúcimi rodinnými domami, výstavba nájomných bytových domov samosprávou.

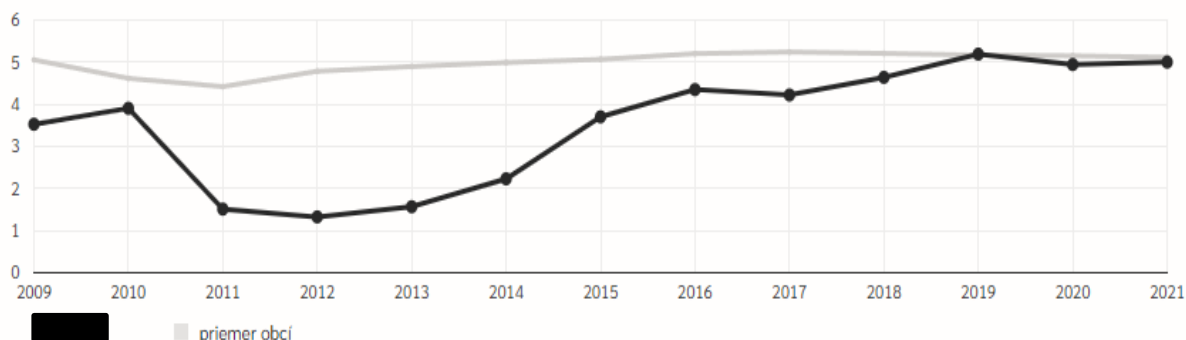
V posledných rokoch sa v obci rozbehli rekonštrukcie pôvodných rodinných domov, ktoré boli postavené pred rokom 1945. Tieto domy sú rekonštruované za účelom ich ďalšieho využitia, niektoré aj na rekreačné účely „chatármi“ a to aj z iných okresov. Približne 57 % rodinných domov je vykurovaných pevným palivom a 37 % vykurovaných plynom.

2.1.8. Hospodárenie obce

Spoločnosť INEKO hodnotí finančné zdravie obcí a VÚC podľa rôznych ukazovateľov. Finančné zdravie obce vypovedá o tom, do akej miery je hospodárenie udržateľné a hospodárenie spôsobuje, alebo nespôsobuje obci problémy. Finančné zdravie je vyjadrené číslom v intervale 0 (najhoršie) až 6 (najlepšie), nezávislé od roku, a počíta sa kombináciou piatich vybraných indikátorov finančnej stability: Základnej bilancie, Dlhovej služby, Celkového dlhu, Zväzkov neuhradených 60 a viac dní po lehote splatnosti a Okamžitej likvidity. Dáta využívané v tomto hodnotení pochádzajú z Datacentra v správe Ministerstva financií SR.

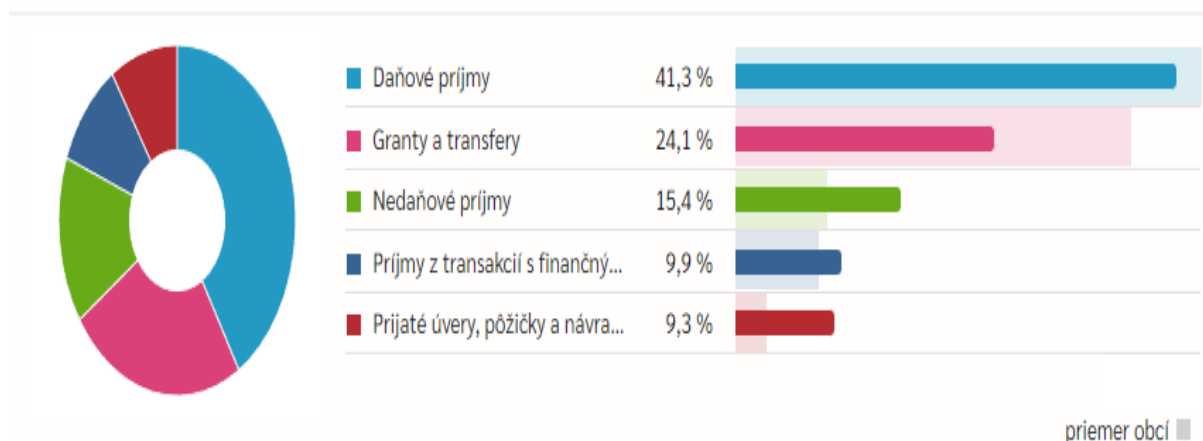
V tomto hodnotení finančného zdravia obce získala obec Slovenské Ďarmoty za r. 2019-2021 známku 5, čo predstavuje výborné finančné zdravie obce. V posledných sledovaných rokoch (2019-2021) taktiež obec hospodárila s prebytkovým rozpočtom, kedy príjmy obce prevyšovali jej výdavky.

Graf 12: Vývoj indexu finančného zdravia v r. 2009-2021

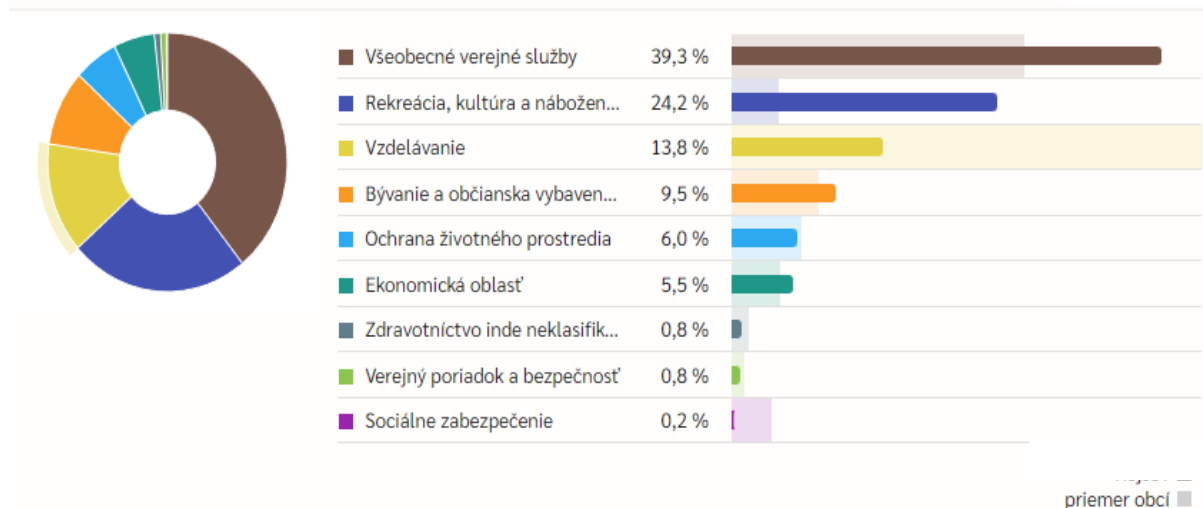
Zdroj: INEKO, r. 2023, <http://www.hospodarenieobci.sk/>

Príjmy

Príjmy obce za rok 2022 boli vo výške 494 201,47,- Eur. Porovnali sme s priemerom obcí.

Výdavky

Zdroj: INEKO, r. 2023, <http://www.hospodarenieobci.sk/>

Výdavky obce za rok 2022 boli vo výške 487 924,65 ,- Eur. Porovnanie s priemerom obcí.

2.1.9. Potreby obyvateľov obce

Potreby občanov a hodnotenie predchádzajúceho obdobia boli zisťované dotazníkovým prieskumom v priebehu januára až februára 2023. Prieskum sa realizoval online ako aj fyzickými dotazníkovými hárkami. Záujem občanov a ich zapojenie do prieskumu však bolo pomerne nízke. Do prieskumu sa zapojilo online formou 31 občanov a tlačenú formu dotazníka nevyplnil nikto. Miera zapojenia občanov dosiahla len 4,5 %. Z dôvodu nízkeho zapojenia verejnosti je potrebné nasledujúce výsledky interpretovať len indikatívne, keďže reprezentujú malú časť obyvateľstva.

Do dotazníka sa zapojili najmä občania v produktívnom veku. 45 % respondentov (14 občanov) tvorili občania vo veku 40-62 rokov a 35 % respondenti (11 občanov) vo veku 25-39 rokov. Mladí vo veku 18-24 rokov ako aj seniori tvorili po 10 % respondentov (3 občania). Mladí ľudia do 18 rokov sa do prieskumu zapojili.

Z respondentov najväčšiu skupinu tvorili pracujúci (87 %), následne boli zastúpení starobní dôchodcovia (10 %) a jeden študent (3 %). 90 % respondentov tvorili obyvatelia s trvalým

pobytom v obci, 7 % tvorili obyvatelia s dočasným pobytom v obci a 3 % žijúci v obci bez registrovaného dočasného alebo trvalého bydliska.

Najvyužívanejšími zdrojmi informácií o dianí v obci sú pre respondentov obecný rozhlas, facebookový profil obce a webová stránka, ktoré majú veľký význam pre 60 % až 80 % respondentov. Naopak nízky význam majú pre respondentov úradná tabuľa (veľký významný len pre 25 % respondentov). Za najvýznamnejšie pozitívne zmeny v obci za posledných cca 5 rokov považovali oslovení občania najmä rekonštrukciu kultúrneho domu (6 respondentov) a organizovanie kultúrnych podujatí (4), a obnovu ciest a výstavbu bytov (po 2), vytvorenie oddychových zón. Ostatné identifikované pozitívne zmeny boli len ojedinelé spomenuté.

Pri otázke o spokojnosti o stave vybranej infraštruktúry a o kvalite vybraných služieb v obci najviac respondentov uviedlo, že sú **spokojný alebo skôr spokojný** najmä s dostupnosťou a funkčnosťou vodovodu (31 respondentov), stavom ciest, čistotou v obci, zeleňou v obci a kvalitou kultúrnych podujatí (po 30 respondentov). Vysoká miera spokojnosti je taktiež s úrovňou bezpečnosti a kriminality a verejným osvetlením (po 29 respondentov), ako aj fungovaním obecného úradu (28 respondentov), stavom a dostupnosťou detských ihrísk (25), stavom športovísk (24), materskou školou (22), či stavom chodníkov (21). Nespokojnosť bola medzi respondentmi pomerne ojedinelá. **Nespokojnosť** respondenti vyjadrili napr. s podmienkami pre IBV (7 respondentov), dostupnosťou sociálnych nájomných bytov a stavom chodníkov (po 4), stavom športovísk (3).

Respondenti taktiež identifikovali najvýznamnejšie **potreby obce**. Najviac respondentov (13) napísalo, že im v obci chýba predajňa mäsa, ďalej nasledovali priestory na stretávanie mladých – komunitné centrum (5), športové možnosti či dostupné byty (po 2).

Respondenti boli taktiež dopytovaný na **určenie stupňa prioritizácie** (najvyššia/vysoká/stredná/nízka priorita) pre vybraných rozvojových zámerov. Medzi rozvojové zámery **označených najvyššou prioritou** označili respondenti najmä zvýšiť dostupnosť nájomného bývania (14 respondentov), vytvoriť podmienky pre IBV (13), digitalizovať služby obecného úradu (12), opraviť cesty, zriadenie terénnej opatrovateľskej služby (po 11). Pre nastavenie priorít rozvoja obce je taktiež vhodné identifikovať zámery, ktoré obyvatelia naopak nepovažujú za prioritné. Medzi takéto zámery s nízkou prioritou pre respondentov patria najmä rozšírenie verejného osvetlenia (15), zriadenie lekárskej ambulancie (12), či výstavba nových priemyselných parkov/areálov (9).

2.2. Vonkajšie prostredie a spoločenské trendy

Obec Slovenské Ďarmoty je previazaná so Slovenskom i svetom prostredníctvom rôznych ekonomických a sociálnych väzieb, ktoré umožňujú tok materiálov, finančných zdrojov, inovácií, ideí, ale aj odpadov a emisií. V dôsledku tohto vývoja je a bude ekologická, ekonomická a sociálna situácia obce v nadchádzajúcich desaťročiach výrazne ovplyvnená celoslovenskými spoločenskými či environmentálnymi javmi a trendami.

Medzi najvýznamnejšie trendy vývoja spoločnosti a krajiny s priamym alebo nepriamym dopadom na rozvoj obce patria najmä:

- odliv obyvateľov do centier zamestnanosti a blízkeho suburbia a blízkych miest,
- zvyšujúca sa priemerná dĺžka života obyvateľov,
- nižšia plodnosť majoritnej spoločnosti – nižší počet narodených detí pripadajúcich na 1 ženu (v reprodukčnom veku),
- negatívne dopady zmeny klímy a potreba adaptácie a mitigácie,
- prudké zvyšovanie cien tovarov, služieb a komodít v r. 2022,
- nárast kompetencií a povinností pre samosprávy bez dostatočného finančného pokrytia,
- pokles pracovných miest pre nízkokvalifikovaných zamestnancov,
- minimalizácia skládkovania odpadov a prechod na obehové hospodárstvo,
- rozvoj nových technológií a digitalizácia spoločnosti,
- rast významu občianskej spoločnosti a jej významu pre lokálny rozvoj,
- nárast nemasového turizmu s dôrazom na autenticnosť, udržateľnosť a ekologickosť produktu cestovného ruchu,
- znižujúca sa kvalita a odolnosť lesov z dôvodu zmeny klímy a intenzívneho lesohospodárstva.

2.3. SWOT analýza

Environmentálny rozvoj	
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• Čistota ovzdušia a zdravšie prírodné prostredie• Hydrické biocentrum s regionálnym významom – rieka Ipeľ• Bohatá fauna a flóra so zastúpením vzácnych druhov• Existujúca kanalizačná a vodovodná infraštruktúra	<ul style="list-style-type: none">• Nedostatočné separovanie a zhodnocovanie odpadov• Rozšírenie kanalizácie• Znečistenie vodných tokov z dôvodu nezodpovedného konania obyvateľov• Nízke environmentálne povedomie občanov• Nepostačujúca regulácia potokov (Čebovský a Kurekovský potok)
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none">• Realizácia adaptačných opatrení na dopady zmeny klímy• Využitie lesných porastov v udržateľnom lesnom hospodárstve• Využitie prírodného prostredia na rozvoj udržateľného a vidieckeho turizmu• Využitie obnoviteľných zdrojov energie na zvýšenie energetickej sebestačnosti a zníženie uhlíkovej stopy.	<ul style="list-style-type: none">• Neriadené lesné hospodárstvo (nadmerný výrub bez obnovy lesných porastov)• Zníženie biodiverzity v dôsledku znižovania ekologickej stability krajiny• Nárast negatívnych dopadov zmeny klímy (dlhšie obdobia sucha, lesné požiare, intenzívnejšie povodne, extrémne obdobia sucha)• Nedostatočná realizácia na negatívne dopady zmeny klímy.
Spoločenský rozvoj	
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• Vysoká kultúrna angažovanosť obyvateľstva• Relatívne početná skupina predproduktívneho obyvateľstva• Existencia tradícií a remesiel a snaha o ich uchovanie (Dni obce)• Informovanosť obyvateľov prostredníctvom moderných technológií• Záujem obyvateľov a mládeže o šport	<ul style="list-style-type: none">• Nepriaznivá demografická štruktúra, starnutie obyvateľstva• Pokles počtu obyvateľov• Nízka frekvencia autobusovej dopravy a absencia železničnej dopravy• Chýbajúce sociálne služby• Chýbajú služby a aktivity prispôbené pre vzrastajúci počet seniorov• Limitované finančné možnosti obce na rozvoj sociálnych služieb• Absencia lekárskej starostlivosti v obci• Absencia základnej školy v obci• Odchod mladých a kvalifikovaných ľudí za prácou• Nedostatočná občianska angažovanosť

Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšenie angažovanosti občanov na veciach verejných • Rozvoj sociálnych služieb pre obyvateľov, s dôrazom na seniorov • Zvýšenie migračného prírastku využitím atraktivity lokality • Spolupráca s okolitými obcami na zabezpečení sociálnych služieb • Využitie moderných telekomunikačných technológií na zabezpečenie sociálnych služieb (napr. smart náramky pre seniorov) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vyst'ahovanie sa mladých ľudí a rodín z obce do centier zamestnanosti • Zrýchlenie starnutia obyvateľstva • Legislatívne zmeny – nové kompetencie pre obce v oblasti sociálnych služieb bez dodatočného finančného krytia • Vytrácanie rodinnej súdržnosti • Zvyšujúce sa náklady na zabezpečenie služieb pre občanov

Hospodársky rozvoj	
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • Bohatý lesný fond ako predpoklad rozvoja lesníctva a vidieckeho turizmu • Dva fungujúce priemyselné parky • Atraktívne prírodné prostredie pre rozvoj udržateľného a vidieckeho cestovného ruchu • Snaha miestnej samosprávy zameraná na rozvoj priaznivého podnikateľského prostredia, skvalitňovanie miestnej infraštruktúry a služieb 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatočná ponuka a kvalita služieb cestovného ruchu • Nedostatočná propagácia územia obce v oblasti cestovného ruchu z hľadiska kultúrneho a prírodného potenciálu • Odchod kvalifikovanej pracovnej sily za prácou do zahraničia a okolitých obcí a miest • Chýbajúce pracovné príležitosti pre mladých, matky ale aj pre osoby staršie sú veľmi obmedzené • Nutnosť dochádzky za prácou pre väčšinu obyvateľov

Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> • Možnosti využitia alternatívnych zdrojov energie (fotovoltaika, tepelné čerpadlá, biomasa, drevoštiepka) • Využitie blízkosti okresného mesta a mesta Balassagyarmat ako zdrojového trhu pre rozvoj cestovného ruchu • Využívanie programov podporujúcich zamestnanosť • Rozvoj rodinného a malého podnikania 	<ul style="list-style-type: none"> • Odliv kvalifikovanej pracovnej sily • Vysoká inflácia a ceny energií znižujúca ekonomickú stabilitu domácností, podnikateľov aj samosprávy • Klesajúca ponuka pracovných príležitostí pre menej kvalifikovaných občanov najviac ohrozených chudobou • Nedostatočné podporné nástroje štátu na podporu zamestnávania a podnikania

s dôrazom na využitie lokálnych zdrojov,
napr. spracovanie dreva do konečných
výrobkov

- Zintenzívnenie spolupráce s okolitými
obcami a združeniami na rozvoji služieb
cestovného ruchu a spoločnej propagácii
regiónu
-

3. STRATEGICKO-PROGRAMOVÁ ČASŤ

Strategická časť PHRSR obsahuje stratégiu rozvoja obce pričom vychádza z jej identifikovaných vnútorných špecifik i vonkajších vplyvov a určuje hlavné ciele a priority rozvoja obce pri rešpektovaní princípov regionálnej politiky v záujme dosiahnutia vyváženého a udržateľného rozvoja územia.

3.1. Vízia obce Slovenské Ďarmoty do r. 2030

Vízia obce Slovenské Ďarmoty predstavuje želaný stav stavu obce v r. 2030, ktorý vychádza z predpokladu realizácie projektov a opatrení napĺňajúcich stanovené priority obce v strednodobom horizonte. Vízia má predstavovať realistický cieľový stav v prípade optimálnej implementácie Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Slovenské Ďarmoty na roky 2024 – 2030.

Vízia:

Slovenské Ďarmoty je živá obec s príjemnými ekonomickými, sociálnymi a environmentálnymi podmienkami na život všetkých skupín obyvateľov. Obec má vytvorené atraktívne a podporné prostredie pre mladé rodiny, pestrý komunitný život v obci a priaznivé prostredie a služby pre starnúcu časť obyvateľstva. Obec pomohla vytvoriť podmienky pre rozvoj lokálnej ekonomiky a zamestnanosti na základe rozvoja udržateľného turizmu, podpory remesiel, kultúry a rozvoja sociálnych služieb.

3.2. Ciele a priority rozvoja

Globálny cieľ: Zvýšiť kvalitu života obyvateľov obce Slovenské Ďarmoty.

Tento globálny cieľ v sebe zahŕňa rozvoj sociálnych služieb pre seniorov a ohrozené skupiny obyvateľov ako aj podmienky na bývanie a trávenie voľného času pre obyvateľov, s dôrazom na mladé rodiny. Súčasťou zvýšenia kvality života je aj skvalitnenie environmentálnych podmienok ako je dobudovanie - rozšírenie kanalizácie, odpadového hospodárstva a zvýšenie odolnosti na negatívne dopady zmeny klímy. Rastom celkovej kvality života v obci sa zvýši atraktivnosť obce a záujem o bývanie v Slovenských Ďarmotách, čím sa prispeje k demografickej stabilizácii obce.

Globálny cieľ je rozdelený do štyroch tematických priorít a tie na jednotlivé špecifické ciele. Na realizáciu špecifických cieľov sú navrhnuté viaceré opatrenia. Definované opatrenia

predstavujú najdôležitejšie typy aktivít potrebných na realizáciu na dosiahnutie globálneho cieľa a vízie obce.

Tento zoznam však nie je konečný a je možné realizovať aj iné opatrenia na podporu špecifických cieľov, ktoré nie sú v dokumente jednoznačne uvedené, avšak tematicky podporujú naplnenie stanovených cieľov. V implementačnej fáze PHRSR je potrebné stanovené opatrenia rozmeniť na špecifické aktivity a investičné aktivity, ktoré sa budú realizovať cez samostatné projekty, ktoré by však mali mať vzájomné synergie.

Priorita 1: SLUŽBY OBČANOM

Špecifický cieľ 1.1: Rozvoj sociálnej starostlivosti a podpora ohrozeným skupinám obyvateľov

Opatrenia:

- podpora bývania pre ohrozené skupiny obyvateľov a mladé rodiny,
- služby na zabezpečenie starostlivosti o občanov (napr. opatrovateľská služba, denný stacionár),
- zvýšenie dostupnosti služieb pre občanov (napr. dovoz obedov, sociálny taxík, bezbariérovosť obce),
- služby pre občanov ohrozených chudobou,
- podpora rodín a zosúlad'ovania osobného a pracovného života (napr. rozšírenie materskej školy),
- podpora seniorom a znevýhodneným občanom,
- osвета a rozvoj občianskej spoločnosti.

Špecifický cieľ 1.2: Zlepšenie dostupnosti a kvality vzdelávania

Opatrenia:

- zlepšenie dostupnosti škôl a podpora dochádzania (napr. školský autobus)
- podpora mimoškolského vzdelávania, aktivít a krúžkov (napr. zriadenie školského klubu/CVČ),

Špecifický cieľ 1.3: Zefektívnenie činnosti samosprávy, strategického plánovania rozvoja obce a zvýšenie občianskej participácie

Opatrenia:

- zefektívnenie služieb obecného úradu občanom (napr. elektronizácia služieb, zvyšovanie odborných kapacít),
- rozvoj spolupráce so samosprávami Veľkokrtíšskeho regiónu, Banskobystrickým samosprávnym krajom a štátnou správou,
- rozšírenie investičných kapacít obce (napr. rozšírenie kapacít na prípravu a implementáciu projektov),
- vytvorenie podmienok na rozvoj individuálneho bytovej výstavby,
- zvýšenie participácie občanov na riadení vecí verejných a podpora aktívnej občianskej spoločnosti.

Špecifický cieľ 1.4: Rozvoj podmienok pre športovanie a aktívne trávenie voľného času

Opatrenia:

- obnova a výstavba detských ihrísk,
- obnova a výstavba športovísk,
- podpora existujúcich športových klubov a športových podujatí,
- podpora záujmových združení na podporu aktívneho trávenia voľného času.

Špecifický cieľ 1.5: Zvýšenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti a podpora zdravého životného štýlu

Opatrenia:

- zvýšenie dostupnosti základnej zdravotnej starostlivosti,
- znižovanie znečistenia prostredia s negatívnym vplyvom na zdravie obyvateľov, s dôrazom na čistotu ovzdušia,
- osvetové aktivity na podporu zdravého životného štýlu.

Špecifický cieľ 1.6: Zvyšovanie bezpečnosti verejných priestranstiev s dôrazom na pocit bezpečnosti najzraniteľnejších skupín obyvateľstva

Opatrenia:

- rozvoj kamerového systému v obci,

- odstraňovanie potenciálne nebezpečných lokalít a zvýšenie pocitu bezpečia, najmä žien a seniorov (napr. zintenzívnenie verejného osvetlenia, revitalizácia priestorov, zvýšenie verejného dohľadu a pohybu v lokalite),
- osвета medzi rôznymi skupinami obyvateľov na zníženie kriminality.

Priorita 2: LOKÁLNA EKONOMIKA A ZAMESTNANOSŤ

Špecifický cieľ 2.1: Rozvoj udržateľného cestovného ruchu

Opatrenia:

- rozširovanie ponuky turistických atraktivít s dôrazom na udržateľný a vidiecky turizmus,
- rozvoj nových služieb a zvyšovanie kvality existujúcich služieb v oblasti cestovného ruchu,
- zlepšenie dostupnosti obce pre turistov,
- propagácia atraktivít obce v spolupráci s regionálnymi organizáciami destinačného manažmentu (napr. MAS Ipeľská Kotlina Novohrad online).

Špecifický cieľ 2.2: Podpora zamestnanosti a rozvoj podnikania

Opatrenia:

- vytvorenie zázemia so zvýhodnenými podmienkami pre začínajúcich podnikateľov,
- osвета a poradenstvo pre začínajúcich podnikateľov,
- podpora zamestnávania sociálne a ekonomických ohrozených obyvateľov obce.

Špecifický cieľ 2.3: Skvalitňovanie podmienok pre rozvoj kultúry a podpora budovania identity obce

Opatrenia:

- rozvoj kultúrnej a komunitnej infraštruktúry v obci,
- podpora a rozvoj kultúrnych a komunitných podujatí v obci s dôrazom na zachovanie tradícií.

Priorita 3: ZELENŠIA OBEC

Špecifický cieľ 3.1: Zefektívnenie nakladania s odpadovými vodami

Opatrenia:

- modernizácia technológií čistiarne odpadových vôd.

Špecifický cieľ 3.2: Efektívne odpadové hospodárstvo

Opatrenia:

- zvýšenie miery triedenia komunálneho odpadu,
- zhodnocovanie biologicky rozložiteľného odpadu,
- zamedzenie znečistenia prostredia odpadmi a odstraňovanie nelegálnych skládok odpadu,
- zvyšovanie povedomia obyvateľov o znižovaní produkcie odpadu, jeho triedení a zhodnocovaní.

Špecifický cieľ 3.3: Uvedomelá reakcia na prebiehajúcu zmenu klímy

Opatrenia:

- zvyšovanie odolnosti (adaptácie) obce na aktuálne a prognózované negatívne dopady zmeny klímy, napr. dlhé obdobia sucha a horúčav, privalové zrážky a povodne (zateplenie budov, budovanie, výsadba zelene, zníženie frekvencie kosenia a tvorba kvitnúcich lúk, budovanie zelených striech a stien, zachytávanie a vsakovanie zrážkovej vody do podlažia, minimalizácia nepriepustných spevnených plôch a pod.),
- znižovanie vlastnej uhlíkovej stopy obce – mitigácia (napr. zateplenie budov, výmena zastaraných zdroj vykurovania, využívanie obnoviteľných zdrojov energie, využívanie rekuperácie a pod.).

Priorita 4: EFEKTÍVNEJŠIA A KVALITNEJŠIA DOPRAVA

Špecifický cieľ 4.1: Zvyšovanie bezpečnosti všetkých účastníkov dopravy

Opatrenia:

- zvyšovanie bezpečnosti na cestách ich priebežnou opravou a obnovou,
- realizácia prvkov upokojenia dopravy,
- rozširovanie plôch statickej dopravy za účelom zvýšenia prehľadnosti na cestách a

- bezpečnosti premávky,
- výstavba nových a obnova existujúcich chodníkov pre zvyšovanie bezpečnosti chodcov a zraniteľných účastníkov premávky.

Špecifický cieľ 4.2: Rozvoj a zatraktívnenie udržateľnej osobnej dopravy

Opatrenia:

- rozvoj infraštruktúry na podporu cyklodopravy v rámci mobility v obci ako aj do susedných obcí,
- rozvoj verejnej osobnej dopravy a dostupnosti obce k dopravným uzlom a centrám zamestnanosti,
- podpora ekologizácie dopravy (napr. osadenie nabíjacej stanice pre elektromobily a elektrobicykle, využívanie elektromobilov obcou).

3.3. Merateľné indikátory dosahovania cieľov

Indikátory majú pomôcť priebežnému a merateľnému monitorovaniu napĺňania stanovených cieľov rozvoja obce. Sledovaním napĺňania stanovených indikátorov sa získa prehľad o priebežnom napĺňaní alebo nenapĺňaní priorít rozvoja obce. Na základe týchto dát môže následne vedenie obce uskutočniť potrebné kroky na zlepšenie implementácie PHRSR alebo pokračovať v dobre začatých procesoch.

Tabuľka 1: Zoznam merateľných indikátorov

Priorita rozvoja	Názov indikátora	Počiatočný stav	Cieľový stav (r. 2030)	Zdroj dát
Globálny cieľ	I0.1 Počet obyvateľov obce	510	600	Evidencia obce
Globálny cieľ	I0.2 Podiel predproduktívnej zložky populácie (0-14 r.)	15,16 %	16,0 %	Datacube ŠÚ SR, 1.1.1.5 Bilancie podľa veku
1. Služby občanom	I1.1 Počet občanov, ktorým bola/je poskytovaná sociálna služba	2	10	Evidencia obce
1. Služby občanom	I1.2 Počet verejne prístupných športovísk a detských ihrísk v obci	5	7	Evidencia obce
2. Lokálna ekonomika a zamestnanosť	I2.1 Miera evidovanej nezamestnanosti	6,5 %	5 %	ÚPSVaR
3. Zelenšia obec	I3.1 Úroveň vytriedenia komunálneho odpadu	30,34 %	60 %	Ročný výpis úrovne vytriedenia (ODPADservis s.r.o.)
4. Efektívnejšia a kvalitnejšia doprava	I4.1 Počet úsekov so zvýšenou bezpečnosťou účastníkov dopravy	1	6	Evidencia obce

Zdroj: vlastné spracovanie

4. REALIZAČNO-FINANČNÁ ČASŤ

4.1. Zásobník projektov

Zásobník projektov obce Slovenské Ďarmoty na roky 2024-2030 predstavuje prehľad plánovaných projektových zámerov, ktorých realizáciou sa má prispieť k naplneniu stanoveného globálneho cieľa obce do r. 2030. **Aktuálny zásobník projektov nepredstavuje súhrn všetkých možných realizovateľných projektov, ani zoznam projektov, ktorých realizáciou sa podarí naplno zabezpečiť stanovených cieľov.** Ide zoznam projektových zámerov, ktoré je obec aktuálne považuje za realizovateľné a aspoň čiastočne rozpracované vo forme zámeru. Zásobník projektov má predstavovať živý a flexibilný prehľad projektových zámerov, ktorý sa môže v priebehu rokov aktualizovať a dopĺňať o nové projektové zámery, ktoré sú v súlade so stanovenými prioritami rozvoja obce.

4.2. Akčný plán

Akčný plán (AP) slúži ako implementačný a monitorovací nástroj PHRSR a obsahuje prehľad prebiehajúcich a plánovaných aktivít (projektov, projektových zámerov a projektových ideí), ktoré súvisia s napĺňaním cieľov obce do r. 2030, avšak už sú v určitej fáze realizácie v nasledujúcich troch rokoch. Ide teda o konkrétny krátkodobý plánovaco-implementačný nástroj rozvoja obce, ktorý má mať priame prepojenie aj na programový rozpočet samosprávy. Keďže ide o prehľad konkrétnych aktivít na obdobie n+2 rokov, je vhodné jeho prípravu časovo a obsahovo koordinovať s prípravou programového rozpočtu obce.

Akčný plán obsahuje minimálne nasledujúce informácie:

- názov aktivity,
- zaradenie pod príslušnú prioritu / špecifický cieľ
- predpokladaný zdroj financovania,
- predpokladané výdavky na realizáciu aktivity,
- predpokladaný termín realizácie,
- fáza pripravenosti aktivity, resp. popis aktuálneho stavu realizácie v sledovanom čase.

Samotný Akčný plán obce Slovenské Ďarmoty na nasledujúce obdobie (r. 2024-2026) by mal primárne vychádzať z projektového zásobníka PHRSR a mal byť vytvárané a schvaľovaný súbežne s programovým rozpočtom obce na dané obdobie.

Súčasťou Akčného plánu majú byť aktivity a projektové zámery, ktoré sú významné z pohľadu rozvoja obce a je potrebné ich systematicky monitorovať a odpočítavať v rámci vyhodnocovania plnenia PHRSR. Súčasťou AP nemajú byť aktivity bežnej údržby obce (bežná starostlivosť o zeleň, lokálna oprava poškodeného chodníka/cesty a pod.), ktoré nemajú podstatný význam na dosahovanie stanovených cieľov, či nesúvisia s inou významnou aktivitou obce.

4.3. Monitorovanie a vyhodnocovanie PHRSR

System monitorovania slúži pre účely hodnotenia implementácie PHRSR a to na základe vyhodnotenia zvolených ukazovateľov plnenia priorít a cieľov stratégie. Využíva sa pri tom systém zadaných ukazovateľov ku jednotlivým cieľom, ktoré majú určené cieľové hodnoty.

Monitorovacia správa za predchádzajúci kalendárny rok implementácie PHRSR sa predkladá každoročne na rokovanie obecného zastupiteľstva do 30.6. daného roka (správa za rok n sa predkladá v roku n+1). Súčasťou monitorovacej správy je odpočet napĺňania merateľných indikátorov dosahovania cieľov, odpočet plnenia Akčného plánu s krátkym popisom postupu v jednotlivých úlohách a Aktualizovaný Akčný plán na nasledujúce 3 roky s aktualizáciou časového či finančného rámca a stavu pripravenosti. V prípade potreby významnejších zmien je vhodné odpočítavať a aktualizovať Akčný plán aj pri schvaľovaní programového rozpočtu v jednotlivých rokoch.

Záverom by mala monitorovacia správa identifikovať prípadnú potrebu aktualizácie samotného PHRSR a navrhnúť jej spracovanie alebo v prípade zásadných zmien aj navrhnúť spracovanie nového PHRSR.

4.4. Spôsob aktualizácie PHRSR

Aktualizácia stratégie je organickou súčasťou jej implementácie a vytvára z nej moderný, otvorený a flexibilný dokument. Súčasťou procesu aktualizácie je systematický zber a vyhodnocovanie podnetov od obyvateľov a subjektov pôsobiacich na území obce, sledovanie prichádzajúcich príležitostí i hrozieb, ako aj výskyt nových skutočností, ktoré neboli známe v čase tvorby stratégie známe. Periodicita aktualizácie závisí od zistení procesu monitoringu a

vyhodnocovania, resp. od potreby reagovať na zásadný odborný, legislatívny, politický, či strategický podnet.

Na základe predchádzajúcich skúseností je odporúčané zväžiť aktualizáciu PHRSR po cca 3-4 rokoch od jeho schválenia.

Dokument schválený dňa: **07. 03. 2024**

Uznesenie OZ č.: **7/2024**

Mgr. Denisa Árvayová, MBA
starostka obce

POUŽITÉ INFORMAČNÉ ZDROJE

ESPRIT, s.r.o at Ústav krajinnej ekológie SAV. *Regionálny územný systém ekologickej stability okresu Gelnica*. SAŽP, 2019.

FinStat s.r.o., FinStat 2023. Dostupné na internete: <<https://finstat.sk/>>.

Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy. Hospodárenie obcí. INEKO, 2023. Dostupné na internete: <<http://www.hospodarenieobci.sk/>>.

Lapin M. et al. *Klimatické oblasti in Atlas krajiny Slovenskej republiky*. Slovenská agentúra životného prostredia, 2022. Dostupné na internete: <https://app.sazp.sk/atlassr/>).

LUBYOVÁ, M., FILČÁK, R. *Globálne megatrendy: hodnotenie a výzvy z pohľadu Slovenskej republiky*. Bratislava: Centrum spoločenských a psychologických vied, Slovenská akadémia vied, 2016. Dostupné na internete: <https://www.prog.sav.sk/wp-content/uploads/Global_Megatrends_from_Slovak_Point_of_View_06.pdf>.

Mapy Google, 2023. <https://www.google.sk/maps>

Mapy.cz, 2023. <https://www.mapy.cz>

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR. *Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja. Verzia: 1.0.4*. MIRRI SR, 2022. Dostupné na internete: <<https://www.mirri.gov.sk/sekcie/regionalny-rozvoj-2/metodicke-a-koncepcne-materialy/index.html>>.

Obec Slovenské Ďarmoty. *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Slovenské Ďarmoty na roky 2016 až 2024*. Obec Slovenské Ďarmoty, 2016. Dostupné na internete: www.slovenskedarmoty.sk

Slovenská agentúra životného prostredia. *Enviroportál: Register environmentálnych záťaží*. Dostupné na internete: <<https://envirozataze.enviroportal.sk/Mapa/index.htm?lng=sk>>.

Slovenská agentúra životného prostredia, Enviroportál – Informačný systém environmentálnych záťaží. Dostupný na internete: <<https://envirozataze.enviroportal.sk/>>.

Štatistický úrad SR. *Datacube: 1.1 Obyvateľstvo*. Dostupné na internete: <https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7101mr/v_om7101mr_00_00_00_sk>.

Štatistický úrad SR. *Datacube: 4.1 - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybárstvo. Výmera územia, využitie pôdy[pl5001rr]*. Dostupné na internete: <https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pl5001rr/v_pl5001rr_00_00_00_sk>

Štatistický úrad SR. *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021*. Dostupné na internete: <<https://www.scitanie.sk/>>.

Štátna ochrana prírody SR. *Zoznam osobitne chránených častí prírody SR*. Dostupné na internete: <<https://data.sopsr.sk/chranene-objekty/>>.

Úrad práce sociálnych vecí a rodiny SR

Ústav krajinnej ekológie SAV. *Biotické zložky prírodného prostredia, súčasná krajinná štruktúra, hodnotenie biotopov, návrhy RÚSES*. 2020.

Banskobystrický samosprávny kraj. *Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022-2030*. 2022. Dostupné na : <https://www.bbsk.sk/phsr-bbsk-2022-2030>

**Príloha č.1: Zásobník projektových zámerov obce Slovenské Ďarmoty na roky
2024 - 2030**

Projektový zámer	Súlad so špecifickým cieľom PHSR	Bližší popis zámeru
Obnova miestnych komunikácií	2.1 1.4	Obnova existujúcich komunikácií, nad Iľiašovskou cestou, Malý Iľiašov.
Detské ihrisko pri MŠ	1.4	Rekonštrukcia detského ihriska , zatraktívnenie priestoru pri MŠ, vytvorenie miesta pre komunitný rozvoj a sociálnu inklúziu.
Výstavba nájomných bytov	1.1	Potreba výstavby ONB na základe pretvárajúceho vyššieho záujmu o byty ako je aktuálna ponuka.
Intenzifikácia ČOV	3.1	Existujúca ČOV je technicky zastaralá a pre efektívnejšie čistenie odpadových vôd je potrebná modernizácia.
Rozšírenie kanalizačnej siete a zvýšiť počet napojených obyvateľov	3.1	Na to, aby sa zvýšil počet napojených obyvateľov na kanalizačnú sieť je potrebné jej rozšírenie a modernizácia.
Obecné kompostovisko	3.2	Zámerom je vybudovať obecné malé kompostovisko na zhodnocovanie BRO z domácností a údržby obce.
Zberný dvor	3.2	Vybudovanie zberného dvora s obstaraním patričnej techniky aj za spolupráce s podnikateľským sektorom.
Výhliadková veža „ Ďarmoty na dlani „	2.1	Vybudovanie výhliadkovej veže na kopcí Biely vrch s výhľadom na Ďarmoty v SR a v MR, vytvorenie atraktívneho objektu pre návštevníkov a obyvateľov s vhodným mobiliárom.
Lesné oddychové stanovišťa	1.4 2.1	Výstavba oddychových stanovišť v okolitom chotári, ktoré by zatraktívňili prechádzky v chotároch a v lesoch pre návštevníkov a obyvateľov.
Rekonštrukcia kultúrneho domu	2.3	Nutné vykonať zateplenie obvodového plášťa budovy, zateplenie povaly, energeticky úsporné riešenia, vodezádržné zariadenia a iné.
Zariadenie pre seniorov	1.1	V obci stúpa počet seniorov, čoraz viac starších občanov žiada o umiestnenie v zariadení pre seniorov. Obec v spolupráci so

		súkromným sektorom môže využiť dostupné budovy v obci.
Cyklotrasa cez mikroregión Údolie čebovského potoka	2.1 1.4	Zapojiť sa do regionálneho projektu na výstavbu cyklotrás v rámci združení obcí .
Rekonštrukcia Domov služieb I., II.	2.2	Obnoviť a zrekonštruovať domy služieb, na zabezpečenie štandardov pre nájomníkov.
Utužovať medzinárodné partnerstvá	2.3	Zachovanie tradícií a kultúrnych podujatí.
Požiarna zbrojnica	1.3	Rekonštrukcia budovy požiarnej zbrojnice a zabezpečenie vhodných podmienok na činnosť DHZO.
Revitalizácia centra obce	1.6	Minimalizovanie betónových plôch, výsadba zelene, vytvorenie oddychovej zóny.
Rekonštrukcia Domu smútku	1.6	Rekonštrukcia strechy a plášte budovy, rekonštrukcia interiéru.
Výstavba oplotenia cintorína	1.6	Oplotiť areál miestneho cintorína z dôvodu bezpečnosti a ochrany hrobových miest.
Výstavba Urnového hája	1.6	Absentuje urnový háj na dôstojné uloženie úrn v rámci miestneho cintorína.
Rozšírenie kamerového systému	1.6	Zvyšovanie bezpečnosti verejných priestranstiev s dôrazom na pocit bezpečnosti najzraniteľnejších skupín obyvateľstva.
Rekonštrukcia a výstavba chodníkov	4.1	Rekonštruovať jestvujúce chodníky a vybudovať nové v lokalitách, kde to vyžaduje bezpečnosť chodcov.